

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10304

MAYN MISHPOHE

Nissen Schwartz

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ניסן שוואַרץ * מיון משפחה

מ י י ן מ ש פ ח ה

צפח צבי קורלענדער-שווארץ — מיין פאטער

וויטעל לאה באראש-שווארץ — מיין מוטער

חיה פערל שווארץ-יאמניאק — עלטסטע שוועסטער

מייטע באראש-שווארץ — יונגערע שוועסטער

בנימין שווארץ — עלטסטער ברודער

סענדער שווארץ — יונגערער ברודער

שמואל יהודה יאמניאק — פערלס מאן

ניסן שווארץ — דער פארצייכנער פון די זכרונות

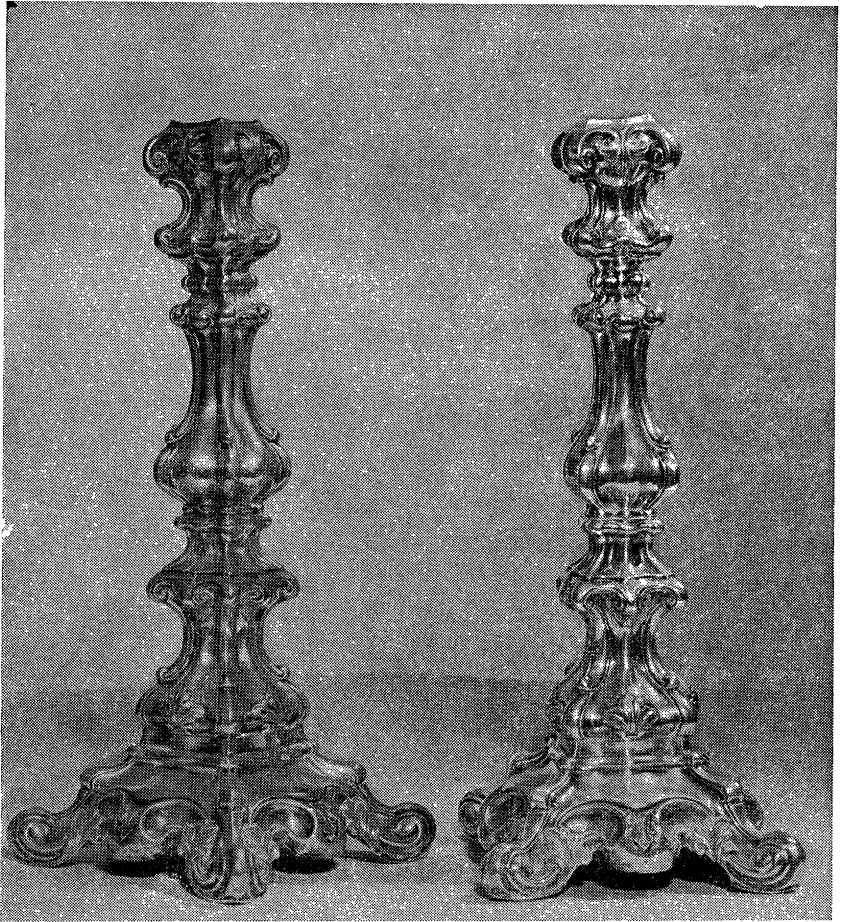
NISSEN SCHWARTZ * MAJN MISHPOCHE

נדפס בישראל
Printed in Israel 1959

ארויסגעבער — ניסן שוואַרק, תּל־אביב, בלפור 16

1959

דפוס „אורלי“, רח' יסוד המעלה 22, ת"א

מִיָּן שׁוּעֶסְטֶרְס לֵייכְטֶר, גֶּעֲנוֹצֶט 35 יָאָר אִין פֶּאַרִיין.

ווייל איך בין אליין געבליבן
און נאך מיר וועט בלייבן קיינער,
ווייל איך אלעס דא פארשרייבן
פון משפחה אט פון מיינער.

טייל פון זיי זענען געשמארכן
פון א טויט, א גאנץ נארמאלן,
און א טייל איז אומגעקומען
פון די דייטשע קאניבאלן.

איך וויל שעפן און פארשרייבן,
פון דעם קוואל פון וויימע יארן.
זאל פון דעם וואס איז געוועזן
כאטש פארבלייבן א זכרון.

כ'גיי צוריק ביז יארן פריע,
כ'שמרענג זיך אן אלץ צו דערמאנען:
א קעלער-שטוב, פיר נאסע ווענט —
ביי דער מיר, צוויי וואסער-קאנען.

אין קריג פון רוסלאנד מיט מערקיי
 ז'געווען מיין פאטער אכצן יאר.
 אַנשטאַט צו גיין אין דער אַרמיי,
 איז ער פון דאָרט אַנטלאָפֿן גאַר.

ר'איז די גרענעץ דאָן אַריבער.
 אין אַן אַנדער לאַנד געקומען,
 די שטאַט וואו ער איז פאַרפאַרן, —
 בראַד געוועזן איז איר נאָמען.

אַ גרענעץ-שטאַט איז עס געווען,
 שמענדיק פול מיט נייע מענטשן.
 בתי-מדרשים תמיד פול,
 ווער צום דאוונען, ווער צום בענטשן.

מער ווי אַכציק בתי-תפילה
 זענען אין דער שטאַט געוועזן,
 ווער האָט פון די בראַדער זינגער
 נישט געהערט אַדער געלעזן.

אין איינעם פון די בתי-תפילה
איז מיין טאטע אָנגעקומען.
דארטן האָבן אַלע דאוונער
אים גאַנץ פריינטלעך אויפגענומען.

קיין עס-הארץ נישט געוועזן
געקומען דאָך פון לימע-לאַנד.
נישט נאָר שאַרף דער קאַפּ געווען אים,
נאָר אויך אַ מאַדים מיט דער האַנט.

די נגונים וואָס ער געבראַכט האָט
פון דער אַלמער היים מיט זיך,
האַבן אַלע פון בית-מדרש
אויסגעלערנט זייער גיך.

אַ שיינער בחור ז'ער געווען,
לערנען אויך געקאַנט נישט שלעכט,
פלעגט ער אין בית-מדרש בלייבן
נאָך דעם דאוונען גאַנצע נעכט.

עס פארשטייט זיך, אזא בחור
אין בית-מדרש גאנץ אליין,
האָבן יידן זיך גענומען
אים צו געבן צו פארשטיין.

צוגעהערט וואָס פלעגן רעדן
יידן אין בית-מדרש דאָרט,
און אינמיטן זייער רעדן
אויך געזאָגט אַמאָל אַ וואָרט.

מ'האַט אים דאָרט שטאַרק ליב געקראָגן,
עפעס גאָר אַ פיינער בחור ;
מ'האַט אים אָנגעהויבן ברענגען
אין די שטיבער אַלס באַזוכער.

מסתם אין איינער פון די שטיבער
וואו מיין טאטע פלעגט באַזוכן,
האַט ער מיין מאמען דאָרט באַגעגנט –
אָדער אפשר דורך אַ שדכן ?

געפרוויזט פרנסות אלערליי,
 עם איז אַבער שווער געוועזן,
 ביז ער האָט ביי זיך באַשלאָסן
 זיך אין-וועג-אַריין צו לאָזן.

צוויי קינדער זענען שוין געוועזן,
 קלענער איינס געווען פון צווייטן;
 אוועק צו פריינד און באַקאַנטע
 כדי מיט זיי זיך צו באַראַטן.

צווישן זיינע פריינד, די נאַנטע
 איז געוועזן דאָרטן איינער,
 וואָס געגרייט האָט זיך צו פאַרן
 צו אַ ווייטער קרובה זיינער.

קיין אַמעריקע, דער ווייטער
 איבער ווייטע, גרויסע ימ'ען.
 האָט געזאָגט דער פריינד צום טאַטן –
 לאַמיר פאַרן גאָר צוזאַמען.

דער מאמע איז אהיימגעקומען
און דערציילט עם צו דער מאמען.
האָט עם איר שטאַרק אָנגענומען
און געבראַכן איז צוזאַמען.

ווי קאַנסטו מיך דאָ איבערלאָזן
מיט צוויי קליינע פּיצלעך קינדער,
ווי וועל איך זיך אָן עצה געבן,
קאָן איך דען באַווייזן וואונדער?

זי האָט געוויינט, די הענט געבראַכן,
די קינדער נעבן איר געשמאַנען:
גאַט גערעכטער, האָב רחמנות!
ווי וועל איך לעבן, און פון וואַנען?

ס'איז דער מאמע שטיל געשמאַנען
און דורך דעם פענצטער האָט געקוקט,
האָט קיין וואַרט איר נישט געענטפערט,
מיט זיינע טרערן זיך געשטיקט.

ווען די צייט איז אנגעקומען
און ער האט באדארפט אפפארן,
איבערגעלאזט האט ער דער מאמען
אלץ, וואס ר'האט געקאנט אפשפארן.

גענומען האט ער זיינע זאכן,
געקושט דער מאמען מיט די קינדער.
געקושט האט ער אויך די מזוזה
מיט א כונה גאנץ באזונדער.

ווי נאָר ער איז אַרויס פון הויז
 זענען אַלע שמיל געבליבן.
 עס האָט זיך קוים געהערט נאָר בלויז
 דעם שטוב-זייגער שלאָגן זיבן.

די מאַמע האָט זיך נישט פאַרלוירן.
 זי האָט געוואוסט, עס וועט זיין שלעכט.
 איר ביטחון נישט אָנגעוואוירן,
 זי האָט געטראַכט: ס'קאָן אויך זיין רעכט.

שמיל געטאָן האָט זי די אַרבעט,
 אין דער שטוב און ביי די קינדער.
 צוגעקומען נאָך אַ תפילה
 פאַר דעם טאָטן גאַנץ באַזונדער.

שכנות זענען אויך געקומען.
 איר געטרייסט און איר געהאַלפן.
 ווער אָן עצה האָט געגעבן,
 ווער די קינדער געלייגט שלאָפן.

מיט דעם ביסל וואס געלאזן
האט דער טאטע פאר זיין פאָרן,
ווי אויך פון די זאָקן שמריקן
וואס זי-האט געטאָן פון יאָרן.

האט די מאמע איינגעארדנט
אירם, ווי אויך די קינדערס לעבן.
פאר די קינדער צוויי די קליינע
האט זי אלעס אָפגעגעבן.

געווען די מאמע איז אַ שוואַכע,
אָנגעהויבן פרי צו קרענקען.
איצט מיט קינדער צוויי געבליבן
און צום טאטן אויך דאָס בענקען.

פיל מאַל פלעגט זי צו זיך מורמלען :
אַ גרויסער גאָט! עס איז מיר שווער.
האט זיך צוגעזעצט אַ מידע
און אָפגעווישט פון אויג אַ טרער.

אלעם וואָס עס האָט געדריקט איר
האַט זי טיף אין זיך געטראָגן,
און צו שמילן די יסורים
תחינות האָט גענומען זאָגן.

אָפגעזונדערט האָט געלעבט זי
ז'איז נישט געוועזן פון דער שטאַט,
איר פאַמיליע, אויך דעם טאַטנעם,
האַבן נישט געוואוינט אין בראַד.

אַוועקגעלאָזט האָט זיך דער טאַמע
 מיט זיין פריינד אין לאַנגן וועג,
 ביז זיי זענען אַנגעקומען
 האָט געדויערט דרייסיק טעג.

זיי האָבן זיך נישט אָפגעשטעלט
 אין ניו-יאָרק, ווי יעדער איינער,
 נאָר געלאָזט זיך, אין טעקסאַס-שטאַט
 וואו עס פלעגט דאָן פאָרן קיינער.

האָט געקויפט אַ פאַק מיט סחורה,
 זיך געלאָזט אויף ווייטע וועגן,
 און אזוי איז ער געגאַנגען
 צי אין ווין-שיין, צי אין רעגן.

צוריק מיט יאָרן, מער ווי זיבעציק,
 אין גאַנצן אַנדערש איז געווען.
 נישט קיין באַנען, וועגן ווינציק,
 און אויף דעם וועג, קיין מענטש צו זען.

שעהען לאנגע פלעגט ער גיין
און ער פלעגט זיך שטארק באמיען,
דאס ביים אַנקומען פון אַוונט,
צו אַ פאַרם-הויז כאַטש דערציען.

ווען ער פלעגט אָן אַרט דערגרייכן,
וואו געוואוינט דאָרט האָבן מענטשן,
האַט ער באלד דעם פאַק געוואָרפן
און געשטעלט זיך דאוונען, בענטשן.

ער פלעגט דאָרט זיין סחורה ווייזן
צו די מענטשן פון דעם הויז,
און זיי האָבן אויסגעקליבן
וואָס געדאַרפט זיי האָבן בלויז.

מ'האַט אים שטענדיק איינגעלאָדן
צו פאַרבלייבן אויף איבער נאַכט ;
ווען ס'איז שווער געווען דאָס שלאָפן
האַט ער פון זייניקע געמראַכט.

אין דער פרי, ווייטער געגאנגען
מיט דעם פאק שווער אָנגעלאָדן,
ווען ס'איז די זון אַרויסגעגאנגען
אין אייגן שווייס האָט זיך געבאָדן.

אַט אַזוי האָט זיך געצויגן
דאָס געמוטשעט שווערע לעבן,
ביז ער האָט אַמאָל באַשלאָסן
עס איז אינגאַנצן אויפצוגעבן.

פיל מאָל די נעכט אין פעלד פאַרבראַכט
אַ ישוב ווייט פון אים געווען.
פאַרלאָזט האָט ער זיך נאָר אויף גאָט,
דאָס ס'וועט מיט אים גאַרנישט געשען.

דער פאק געוועזן זיין צוקאַפּנס,
דער מלית-תפלין, ביי דער זייט;
אין מיטן נאַכט פלעגט ער דערהערן
ווי חיות שרייען פון דער ווייט.

ס'האט אים שטארק אהיים געבענקט זיך,
ווען ער פלעגט זיך נאָר דערמאָנען
אין דער מאמען מיט די קינדער,
וואָס זיי זענען ווייט פון דאָנען.

איין זאך האָט אים שטארק געערגערט :
וואָס ר'האָט נישט געקאָנט אָפהיטן
יידישקייט ווי ער געוואָלט האָט,
אין אַט דעם לאַנד אין אַט דעם ווייטן.

נישט קיין שבת, נישט קיין יום-טוב,
נישט קיין יידיש וואָרט צו הערן.
שטענדיק גיין פון אַרט צום צווייטן
מיט דעם פאַק אויף זיך דעם שווערן.

מיף ביי זיך אין האַרצן אַבער
האָט אים געפלאָגט נאָר איין געדאַנק,
וואָס נישט קאָנען זיינע קינדער
יידן זיין ווי נאָך זיין פאַרלאַנג.

מילא ער, געווען געצוואונגען,
צוליב פרנסה אָט דער שווערער,
דאָס פרומקייט זיינס, געמוזט פארבייגן
וואָס אַ טאָג אַלץ מער און מערער.

עס האָט אַפילו אויך געטראָפן,
דאָס די מענטשן וואו ער פלעגט קומען,
האַבן געלט געוואַלט אים לייען
ער זאל זיינע אַריבערנעמען.

באַלד צוויי יאָר זענען פאַרגאַנגען,
וואָס ר'איז געווען אַוועק פון היים,
ביז ער האָט ביי זיך באַשלאָסן
ער וועט דאָ ווייטער מער נישט זיין.

ער האָט געטראַכט און באַשלאָסן:
ער וועט צוריק אַהיים גאָר פאַרן.
ווידער זיין מיט דער משפּחה,
דאָרט אויסלעבן זיינע יאָרן.

אין שטוב געגאנגען איז דאָס לעבן,
 ווי איך האָב שוין פריער באַשריבן.
 שווער פאַר דער מאַמען מיט די קינדער,
 וואָס מיט איר זענען געבליבן.

די מאַמע פלעגט אָפּט באַקומען
 אַ בריוו, ווי אויך אַ ביסל געלט,
 וואָס דער טאָטע צוגעשיקט האָט
 פון גאָר דער ווייטער גרויסער וועלט.

געהאַפּט האָט זי, ווי אויך געבעטן:
 זאָל דער טאָג שוין קומען שנעלער,
 ווען דער טאָטע אַהיים וועט קומען,
 וועט דאָס לעבן ווערן העלער.

עס איז געווען אַ מיטן טאָג
 ווען דער טאָטע איז געקומען.
 אויפגעפנט ער די טיר האָט
 און אַריין האָט זיך פאַרנומען.

אלע האַבן זיך געוואונדערט
און געקוקט מיט שמאַרע אויגן,
און די מאמע איז געשמאַנען
מיט דעם קאַפ אַראָפּגעבויגן.

אַ טבע האָט געהאַט דער טאַטע,
כדי נישט קומען אים באַגריסן
ווען ער האָט באַדאַרפט אַנקומען,
פריער נישט צו לאָזן וויסן.

אויך אזוי האָט ער געהאַנדלט
אין די שפּעטעדיקע יאָרן,
ווען ער האָט באַדאַרפט אַנקומען,
אַדער האָט באַדאַרפט אַפּפּאַרן.

די קינדער האַבן זיך באַהאַלטן
אין אַ ווינקל פון דעם חדר,
און געהאַלטן אין איין קוקן
אויף דעם טאַטן נאָר כסדר.

אויך געווען אויף וואס צו קוקן,
ווייל נאך די צוויי לאנגע יארן
אויסגעזען אינגאנצן אנדערש,
ווי ווען ער איז אפגעפארן.

דער גרויסער הוט, די נייע קליידער,
אלץ וואס איז געווען ארום אים,
האט אים געמאכט אינגאנצן אנדערש,
ס'האט זיך געענדערט אויך זיין שטיים.

ר'האט אוועקגעשטעלט די זאכן
אין א ווינקל גאנץ באזונדער,
האט אלעמען ארומגענומען,
געקושט דער מאמען מיט די קינדער.

האט דאס עלטסטע קינד גענומען,
אוועקגעזעצט אויף זיינע קני;
האט דערפילט, דאס אלץ ארום אים
איז ווערט געווען זיין גאנצע מי.

די מאמע איז ביים מיש געזעסן,
זיך צוגעהערט צו זיינע רייד ;
האט אינגאנצן גאר פארגעסן
די שווערע מעג פון פיין און לייד.

ווען געקוקט נאר אויף דער מאמען,
האט דער טאטע באלד פארשטאנען,
אלע צרות, ווי אויך ליידן,
וואס זי איז דא אויסגעשטאנען.

ר'האט געפילט ביי זיך אין הארצן
דאס די שולד געווען איז זיינע,
וואס ער האט זי דא געלאזן
מיט די קינדער מיט די קליינע.

אפגערוט זיך פון דער רייזע,
געזען די פריינד, ווי אויך באקאנטע,
איבערגעגעבן אלע גרוסן,
וואס געהאט האט פון פארוואנדמע.

ר'האט זיך ווידער איינגעארדנט,
 צוגעוואוינט צום נייעם לעבן ;
 מיט דער היים, מיט דער משפחה,
 מיט דער שטוב זיך אָפּגעגעבן.

עס איז אַבער שווער געגאַנגען
 די פרנסה צו פאַרדינען ;
 אַלץ וואָס ר'האַט אונטערגענומען
 איז ווי וואַסער אויסגערוגען.

וואָס האָט ער דען נישט געטאָן דאָן,
 געמיסחרט האָט מיט פילע זאַכן,
 כדי ער זאָל פאַר דער משפחה
 כאַטש פרנסה קאַנען מאַכן.

יארן זענען זיך געגאַנגען,
 נאָך צוגעקומען קינדער דריי ;
 ס'זענען איצטער פינף געוועזן
 מיט די פריערדיקע צוויי.

די מאמע האָט געפילט די צרות
פון פרנסה, פון דער בידנער.
כאַטש זי איז געווען פאַרנומען
מיט דער שטוב און מיט די קינדער,

האַט זי אַבער גוט פאַרשטאַנען,
האַט געזען אין טאַטנס פנים,
ווי עס איז אים שווער געגאַנגען
ווען ער פלעגט אַהיים גאָר קומען.

ווידער איז די צייט געגאַנגען,
יאָרן, וואַכן און אויך טעג,
ביז ער האָט ביי זיך באַשלאָסן
ווידער לאָזן זיך אין וועג.

שמיל די מאמע האָט געשווייגן,
זי האָט געוואוסט: ס'וועט נישט העלפן,
זאָל ער טאָן ווי עס געפעלט אים,
אפשר וועט אים גוטס גאָר טרעפן.

גאַנץ פרי איז ער אויפגעשטאַנען,
צוגעגרייט האָט ווינציק זאַכן ;
די מאַמע האָט זיך שטיל באַמיט
עפעס שפייז פאַר אים צו מאַכן.

שטיל פון שטוב אַרויסגעגאַנגען
מיט דעם קאַפּ אַלאַפּגעבויגן,
זיי געזונט געזאַגט דער מאַמען
און געקוקט איר אין די אויגן.

דאָס געפעק איז לייכט געווען אים,
דאָס האַרץ ביי אים געווען איז שווער ;
אין די אויגן ר'האַט אין זיינע
פון מאַל צו מאַל דערפילט אַ טרער.

צו דער באַן איז ער געגאַנגען —
מיט איין מינוט געווען צו שפעט,
און די באַן איז אָפּגעפאַרן,
ווי ס'וואַלט אים געווען באַשערט.

ער איז געבליבן שטיל פארטראכט,
געזען די באן ווי זי פארשווינדט ;
נאכגעקוקט איר מיט א בענקשאפט
ווי מען קוקט נאך אן אייגן קינד.

אפשר איז עס גאר פון הימל,
איך זאל איצט נישט אוועקפארן ;
אפשר דארף איך גאט גאר דאנקען,
וואס עס איז אזוי געווארן.

ער איז אין שטאט צוריקגעגאנגען,
פאוואליע און מיט קליינע טריט ;
געפילט האט ער ווי ר'איז באלאדן
מיט א גרויס און שווער געמיט.

די מאמע האָט געהאַט אַ ברודער,
 אין פאַרזי געוואוינט האָט ער גאַר.
 צוליב געשעפטן פלעגט ער קומען
 צו אונדז אין שטאָט אַ יעדעס יאָר.

די פעדערן פון היץ און הענער,
 פלעגט ער ביי אונדז אין שטאָט אויפקויפן;
 פאַבריקלעך פיל אין שטאָט געוועזן
 אונטער די הייזער, אין די הויפן.

מען פלעגט אין שטאָט ביי אונדז זיי קלייבן,
 זיי רייניקן און אויך זיי פּוצן;
 אין פאַרזי וואו ער געוואוינט האָט,
 צו פרויען-הוט פלעגט מען זיי נוצן.

די מאמע האָט דערציילט איר ברודער
 ווי מיט פּרנסה גייט זייער שווער,
 און האָט ביי אים געפרעגט אַן עצה
 און אזוי געענטפערט איר האָט ער:

זאל דער מאמע בעסער האנדלען
מיט פעדערן וואס איך קויף אויף.
ער האט איר געלט אויך געגעבן,
ס'זאל זיין אויף שפעטער אן אדערויף.

דעם עלטסטן ברודער האט דער פעטער
קיין פאריז מיט זיך גענומען,
ער זאל ביי אים דאס פאך אויסלערנען,
זיך זיין לעבן דארט געפינען.

אין זעלבן הויז וואו מען האט געוואוינט
איז אין הויף א שטוב געשמאנען,
ליידיק איז די שטוב געווען,
גארנישט דארט געווען פארהאנען.

דער מאמע האט די שטוב געדונגען,
א פאבריקל דארט געמאכט ;
אלעס וואס געווען איז נייטיק,
האט ער אהין אריינגעבראכט.

אריינגענומען ביידע שוועסטער
אויך נאך מיידלעך פון דעם פאך ;
דער הויף איז אויפגעלעבט געווארן
פון געזאנג און פון געלאך.

אָט אזוי האָט מען געאַרבעט
פון אין דער פרי ביז שפעט ביינאכט ;
עס האָט ווי אַ ניי לעבן
ביי אַלעמען אַריינגעבראַכט.

צווישן זיינע פיל באַקאַנטע
וואָס דער מאַטע האָט געהאַט,
איינער וואָס ער פלעגט באַקומען
פון ניו-יאָרק, דאָס צייטונגס-בלאַט.

ווען זיין פריינד האָט דורכגעלעזן
די צייטונגען וואָס ר'האַט באַקומען,
פלעגט ער זיי דעם מאַטן געבן
און ער האָט זיי אַהיימגענומען.

ר'האַט זיי געבראַכט אין פאַבריק,
ווי זיין מנהג איז געוועזן,
און ער האָט אַ יעדן אָונט
פאַר די מיידלעך זיי געלעזן.

ווען דער טאַטע פריי געווען איז,
קיין אַרבעט האָט ער נישט געהאַט,
פלעגט ער זיך זעצן אין אַ ווינקל
און אויסגעשפּרייט דאָס צייטונגס-בלאַט.

דאַמאַלט האָט ווי אַ נשמה
גאַר אַ נייע זיי באַלעבט,
און זיי האָבן זיך צום טאַטן
זיך געווענדט מיט אַ געבעט :

אוי! רב פסח טייערינקער,
שוין מיר האָבן אָפּגעגעסן ;
לייענמזשע ווייטער דעם ראַמאַן אונדז,
ווייל מיר קאַנען נאָך פאַרגעסן.

און אזוי א יעדן אונט,
ווי נאר מען האט געשמילט דעם הונגער,
פלעגט מען הערן נאר דעם טאטן
און אויף דעם טיש, די מיידלעכס פינגער.

וואו די פערערן זיי האבן
אויסגעקליבן מיט די הענט,
און די שאטנס פלעגן טאנצן
אויף דער סטעליע, אויף די ווענט.

ס'האט אן אנגענעמע שטילקייט
אלעמען ארומגענומען,
אנגעשמרענגט געווען א יעדער,
ס'זאל קיין ווארט נאר נישט פארזוימען.

אט אזוי האט זיך געצויגן,
ביז ס'האט די שעה געשלאגן ניון,
און ביז יעדער האט גענומען
זיך צו גרייטן א היים צו גיין.

איינע פון די אלע מיידלעך,
 איר נאָמען עמל איז געווען.
 דורך איר פלעגט מען תמיד וויסן
 וואָס אין שטאַט עס איז געשען.

לידלעך זינגען פון טעאָטער,
 נייעס וואָס עס פלעגט פאַרקומען,
 פון בחורים און פון מיידלעך,
 ווער עס וועמען האָט גענומען.

ווער עפעס נישט געוואוסט האָט,
 באַדאַרפט וועמען צו פרעגן,
 ווער עס האָט זיך אין דער אַרבעט
 נישט געוואוסט ווי אויסצוטויגן.

האַט זי יעדן אויסגעהאַלפן,
 מיט אַ וואָרט און מיט אַ שמייכל.
 איבעראַל האָט אָנגעווענדט
 איר גוט האַרץ ווי אויך איר שכל.

געקומען פון א שטוב אן ארעמער,
געווען דער מאמע, וואסער-טרעגער.
די מאמע האט געמראגן עופות
א האלבן מאג, ביז צוועלף דעם זייגער.

הויך און שלאנק איז זי געוועזן,
ווי גאלד געוועזן אירע האר ;
ווען זי איז אין גאס געגאנגען
האט אויף איר יעדער געקוקט נאר.

עס פלעגן קומען צו די פענצמער
בחורים משעפען זיך צו איר ;
זי האט זיך אבער נישט פארלוירן,
פארקלאפט האט זי פאר זיי די מיר.

און ווען זי איז אויף דעם שפאציר
שבת נאר ארויסגעגאנגען,
האט יעדער איר אנאכגעקוקט,
ווי פון כשוף נאר געפאנגען.

זונטיק פרי פלעגט עמל קומען
צו דער אַרבעט, ווי אַ וויכער.
האַט זיך ביים טיש אַוועקגעזעצט
און דערציילט האַט אַלץ וואָס גיכער.

האַט געבראַכט די לעצטע נייעס
פון שבתדיקן גאַס-שפּאַציר ;
וועמען זי האַט דאָרט באַגעגנט,
אויך ווער עס האַט געקוקט אויף איר.

ווער מיט וועמען איז געגאַנגען,
ווער אַ ניי קלייד האַט געטראָגן.
הוט און שייך נישט אויסגעמיטן,
אויך איר וואָרט געהאַט צו זאָגן.

ווער צו וועמען אַן אויג געוואונקען,
ווער צוגעוואָרפן האַט אַ שמייכל ;
ווער דעם קאַפּ עס האַט פאַרלוירן,
ווער געהאַלטן זיך מיט שכל.

קיינער האָט שוין נישט געאַרבעט,
אויפגעהערט די הענט באַוועגן.
אַלע האָבן זיך פאַרקוקט נאָר,
אויף עטלס מויל און אירע אויגן.

דער טאַטע האָט נעבעך געשוויגן,
עס האָט קיין ריידן נישט געהאַלפן;
ער האָט געמוזט געדולדיק וואַרטן
ביז ס'וועט זונטיק איבערלויפן.

די בלעטער זענען זיך געלעגן
ווי פאַריתומט אין אַ זייט;
אויך זייערע ראַמאַנען האָבן
געמוזט וואַרטן זייער צייט.

אַט אַזוי האָט זיך געאַרבעט
אין פאַבריקל ביי מיין טאַטן;
מ'איז געווען ווי איין משפּחה,
קיינער נישט געוואַלט עס ביימן.

די וואך איז מען געווען פארהארעוועט,
 ווינציק איז מען געווען אין הויז.
 מען איז נאָר אַהיימגעקומען
 נישט מער ווי עסן, שלאָפן בלויז.

אַבער פרייטיק ערב-שבת,
 ווען ס'האַט דער זייגער צוועלף געשלאָגן,
 האָט אַ יעדער ווי אויך אלעס
 אַן אַנדער פנים גאָר געקראָגן.

ווען דער טאַטע איז געקומען
 פון בית מדרש, פרייטיק צו נאַכט,
 האָט ער קיינמאַל נישט פאַרנעסן
 מיט זיך אַן אורח מיטגעבראַכט.

נאָך דעם עסן פלעגט דער טאַטע
 צו זיין פריינד גיין אויף באַזוך ;
 נעמען פלעגט די עלטסטע שוועסטער
 פאַר אונדז לייענען שמר'ס בוך.

מיידלעך פון די שכנימ'ס שטיבער
פלעגן צו אונדז אריינקומען
נאָר צו הערן, ווי מוין שוועסטערס
לייענען האָט זיי דורכגענומען.

די מאמע מיט דעם צאנה-זראנה,
ביי דעם מיש איז זי געזעסן,
האָט געלייענט פון וואָך די סדרה,
זיך אליין אין דעם פאָרגעסן.

צווישן טאַמנס ספרים זענען
אנדערע ביכער אויך געוועזן,
אין העברעיש אויך אין יידיש,
וואָס ער פלעגט זיי שמענדיק לעזן.

שולמאַנס דברי ימי עולם,
פלאַוויוס יידישע מלחמות,
די וואונדער-ביכער פון זשול ווערן
געשכנמט מיט דער מאמעס תחינות.

פון צמערדיקע א ציימונג
וואָס ר'האַט פון אַ פריינד באַקומען,
אויך דאָס לעמבערגער טאָג-בלאַט
האַט זיך אויך ביי אונדז געפונען.

שכנים פלעגן צו אונדז קומען,
הערן וואָס פוט זיך אויף דער וועלט,
און די מאַמע אויף דעם טיש האָט
טוי און. קיבלעך אַוועקגעשטעלט.

ס'איז קיין רייך לעבן נישט געווען,
די פרנסה געווען איז שווער ;
מען האָט אַלעס ליב גענומען,
עס האָט זיך נישט געוואָלט פיל מער.

אַט אַזוי האָט עס געפירט זיך
אונדזער אַלט יידיש לעבן,
וואָס פון פריערדיקע דורות
מען האָט אונדז איבערגעגעבן.

ס'איז געווען א פרידלעך לעבן,
מיט אן אינהאלט און א זינען;
מען האט זיך געקאנט דערלויבן
חלומות אויך אביסל שפינען.

געוועזן קינדער זענען פינף —
 מיידלעך צוויי און יינגלעך דריי.
 אלע האָבן שוין געארבעט,
 איך אליין געווען בין פריי.

ווען כ'בין געווען אלט פינף יאָר,
 בין איך אין חדר שוין געגאנגען.
 פון דערפרי ביז שפעט נאָכמיטאָג
 פלעג איך דעם טאָג דאָרטן פאַרברענגען.

ווען איך פלעג אַהיים נאָר קומען,
 די מאמע איז געווען אליין;
 זי האָט מיך אַרומגענומען
 און מיר געגעבן צו פאַרשטיין:

מיר געזאָגט ווי גוט עס וועט זיין
 ווען איך וועל מיך גוט נאָר לערנען.
 און איך זאָל נאָר אלעס פאַלגן
 און דעם רבין נישט דערצערנען.

איך האָב איר געמוזט דערציילן
וואָס געלערנט כ'האָב אין חדר ;
אויב עס טוט מיר דאָרט געפעלן
צי איך וויל דאָרט גיין כסדר ?

זי האָט מיך צו זיך געטוליעט
האָט מיך נישט געוואָלט אָפלאָזן,
ווי געוואָלט מיט מיר פאָרגיטן,
וואָס מ'האָט זי אליין געלאָזן.

זי האָט זיך מיט מיר באַשעפטיקט
ביז די אַנדערע זענען געקומען,
דאָן בין איך שוין גוט געשלאָפן
אין הלומות שטאַרק פאָרנומען.

איך האָב קיין מול נישט געהאַט
לאַנג צו זיין מיט איר צוזאַמען ;
איך זאָל מיינע קינדער-יאָרן
כאַטש פאַרברענגען מיט מיין מאַמען.

כ'האב קוים דערגרייכט דאס אכמע יאר
ווען מיין מאמע איז געשטארבן.
דורך א נעפל פאר די אויגן
גייט פאר מיר פארביי איר לעבן.

ווען זי פלעגט ביינאכט פארבלייבן
מיט מיר אין שטוב, די שעהען שמילע,
פלעגן אירע ליפן מורמלען
ווי צו גאט פאר מיר א תפילה.

ווען כ'טו זיך נאר אין איר דערמאנען,
דערזע איך באלד פאר מיינע אויגן,
ביי דעם טיש מיט דעם טייטש-חומש,
איז זי געזעסן איינגעבויען.

נאך א בילד פארפאלגט מיך שטענדיק:
ווען זי פלעגט די זאקן שטריקן,
נאר די הענט פלעגט זי באוועגן,
צו מיר געווענדט אירע בליקן.

ז'איז אלץ מערער קראנק געוואָרן.
שווער געווען דער יאָך פון לעבן.
אלץ וואָס זי האָט נאָר געקאָנט,
האָט זי פאַר אונדז אָפּגעגעבן.

ווען ז'איז אויף דעם בעט געלעבן,
געוועזן שוין די לעצטע מעג,
אָפּגעשוואַכט פון קרענק און ליידן,
געגרייט האָט זיך צום לעצטן וועג.

האָט זי צום בעט די עלטסטע שוועסטער
צוגערופּן, און איר דערמאָנט:
כ'וויל דו זאָלסט עס מיר צוואַנגן
און איר גענומען ביי דער האַנט.

כ'בין אין קלייטל אַ קליינעם חוב
געבליבן שולדיק, נישט פון לאַנג;
נישט פאַרגעס עס צו באַצאָלן,
ווען איך וועל גיין דעם לעצטן גאַנג.

די שוועסטער און געבליבן שמיל,
זי האט קיין ווארט ארויסגערעדט,
ז'איז געשמאנען ווי פארצימערט,
געפילט אויף זיך דער מאמעס גלעט.

ס'איז געווען די לעצטע ווערטער,
וואס זי האט שמיל צו איר גערעדט;
אין די אויגן איז געווען
אן אויסדרוק. ווי פון א געבעטן זון.

נישט פיל פרייד און נישט פיל נחת
איר לעבנס-וועג האבן באגלייט.
שמיל האט זי דעם יאך געטראגן
בין זי מיט אונדז האט זיך צעשיידט.

אין די שטוב פון איר שוועסטער
איז געווען א פיל פון איר
און איר שוועסטער
און איר שוועסטער
און איר שוועסטער

דער פריער טויט פון מיין מאמען
 האט מיך געלאזט קוים אכט יאר בלויז.
 די עלטסטע שוועסטער האט געהאט
 דעם יאך פון ארבעט און פון הויז.

נאך דעם שטארבן פון דער מאמען
 האט די שטוב באהערשט א טרויער;
 אלץ געווען איז איינגעוויקלט
 אין אן אומעט, גאר א גרויער.

א שמילקייט האט געהערשט ארום אונדז
 געלעבט, מיר האבן ווי עס איז.
 דער צווייטער ברודער איז שוין אויך
 געווען געפארן קיין פאריז.

איך געגאנגען בין אין חדר,
 געווען א בחור אן עין-הרע.
 דארט פארבראכט דעם גאנצן טאג,
 געלערנט האב איך שוין גמרא.

אין בית-מדרש פון מיין טאטן
נאך דעם חדר פלעג איך קומען.
דארט געדאוונט מנחה-מעריב
און אויך קדיש דארטן זאגן.

אין בית-מדרש פלעגן יידן
משניות לערנען יעדע נאכט.
און דער טאטע פלעגט דארט לערנען,
און איך מיט קינדער, האָב פאַרבראַכט.

נאָכדעם פלעגן מיר אַהיימגיין,
וואו געוואַרט האָבן די שוועסטער.
אַוונט-ברויט האָט מען געגעסן
אין דער שטילקייט אין דער גרעסטער.

נאָך דעם עסן פלעגט דער טאטע
אַריינגיין צום בעל-בית פון הויז.
מיר אין שטוב זענען געבליבן —
איך און מיינע שוועסטער בלויז.

די עלטסטע שוועסטער האָט פאַרנומען
דאָס אָרט ביי מיר פון דער מאַמען.
זי האָט אַלעס אויפגעגעבן
נאָר מיט מיר בלייבן צוזאַמען.

ז'האַט צו מיר זיך צוגעבונדן
ווי געוואַלט האָט מיך אָפּהיטן,
עס זאַל מיר קיין זאַך געשען,
עס זאַל מיר קיין זאַך נישט שאַטן.

אַלץ אויף זיך האָט זי גענומען,
געאַרבעט, און די שטוב פאַרזאָרגט.
ווען געלט אַמאָל האָט אויסגעפעלט,
האַט אין געוועלכ אויסגעבאַרגט.

פרייטיק אַוונט, נאָך דעם עסן,
איז נישט געווען מער ווי אַמאָל.
ס'האַט ביים טיש געפעלט די מאַמע
דעם צאנה-וראנה לייענען זאַל.

דער טאטע האָט פאַרלאָזט די שטוב,
געגאַנגען ערגעץ אויף באַזוך.
די שוועסטער איז געווען פאַרטיפט
אין אויף שבת-געבאָרגטן בוך.

איך האָב ליב געהאַט צו קוקן
ווי די שבת-ליכט נישט ווערן.
אויך דאָס שמעלצן פון דעם חלב
האַב איך ליב געהאַט צו הערן.

יעדער איז זיך שמיל געזעסן
אַזוי פאַרטיפט אין זיין ווינקל.
נישט באַמערקט האָט מען אין גאַנצן,
ווי עס איז געוואָרן טונקל.

ווען די ליכט האָבן געהאַלטן
צאַנקען און פאַרלאָשן ווערן,
איז אַ יעדער זיך געגאַנגען
לייגן שלאָפן גאַר נישט גערן.

שבת פרי האֵט מיך דער טאטע
אין בית-מדרש מיטגענומען.
דארט האָב איך געהאט חברים,
וואָס זענען אויך אַהינגעקומען.

ווען די טאטעס מיט דעם דאוונען
זענען שטארק געווען פארטיפט,
זענען מיר, דאָס גאַנצע יונגוואַרג
געווען אין הויף און זיך געשפילט.

שבת נאַכמיטאָג בין איך אויך
מיט דעם טאטן מיטגעגאַנגען,
אין בית-מדרש פרק לערנען,
אַדער ברכי נפשי זאָגן.

שפעטער צווישן מנחה-מעריב,
ווען ס'איז נאָר געוואָרן טונקל
און ס'האַבן זיך גענומען לייגן
שאַטנס אין אַ יעדן ווינקל,

האַט דער שמש אָנגעהויבן
דעם לאַנגן טיש צו גרייטן,
מיט אַ טישמעך, באַאַפּן, חלה,
ווי אויך הערינג אויסגעווייקטן.

דער עולם האָט זיך אַרום טיש
גענומען פּראַווען שלוש-סעודות.
אָנגעהויבן האָט דער מאַמע
מיט דעם עולם זינגען זמירות.

מ'האַט געגעסן, אויך געזונגען,
דערציילט מעשיות, אויך געטראַכט.
מען האָט אינגאַנצן נישט באַמערקט,
ווי ס'האַט זיך אָנגערוקט די נאַכט.

מען האָט אַפּגעבענטשט מיט מנין,
דאַוונען מעריב זיך געשטעלט;
יעדנס פנים איז געוועזן
נאָך פון שבת ווי באַזעלט.

נאך הבדלה אין דער היים, האט
דער מאמע זיך צעזונגען נאך.
אלע האבן אים געענטפערט
א גוטע וואך! א גוטע וואך!

שפעטער זענען פריינד געקומען
ווינטשן אלע א גוטע וואך.
טרינקען טיי, אויך נישט פארפעלט
מיט דעם מאמן שפילן אין שאך.

אוי! האט קיינעם נישט געוואלט זיך
דאס שבתדיקע זאל פארגיין.
אימלעכער האט נאך געוואונטשן
די וואכקייט זאל נישט אריין.

פון מאַל צו מאַל איז דער מאַמע
 קיין פאַרזי אוועקגעפאַרן
 וועגן געשעפט; אויך צו זען וואָס
 פון די ברידער איז געוואָרן.

פלעגט דאָרט פאַרבלייבן ווייניק צייט,
 מיט געשעפט געווען פאַרנומען.
 שטיל ווי ער איז אָפּגעפאַרן,
 אזוי שטיל צוריקגעקומען.

מיט אַמאָל האָט אָנגעהויבן
 אַריינצוקומען צו אונדז אין שטוב
 דער שמש פון דעם בית-מדרש —
 אַלס נאַכט איז ער געווען נישט ליב.

ווי ער פלעגט נאָר אַריינקומען
 האָט אַ שאַטן זיך צעשפּרייט
 אויף דעם פנים פון די שוועסטער
 וואָס פלעגן קוקן פון דער זייט.

מיט דעם טאטן פלעגט ער רעדן
אין דער שטיל, מען זאל נישט הערן.
אזוי א שעה, אמאל גאר מער
און דערנאך פלעגט ער נישט ווערן.

די שוועסטער האבן שטיל געפילט
דאס ער טוט קיין גומס נישט ברענגען.
זיי האבן צווישן זיך גערעדט,
ביז ער איז אוועקגעגאנגען.

ביז א שיינעם שבת אונט,
נאך הבדלה, די געזאנגען ;
האט דער טאטע אויסגעפוצט זיך
און איז זיך אוועקגעגאנגען.

ווי ער איז נאך ארויס פון שטוב,
ווען ער האט נאך פארמאכט די טיר,
איז די שוועסטער צוגעגאנגען
און צוגעצויגן מיך צו איר.

זי האט מיך אַרומגענומען,
אַנגעהויבן שטאַרק צו וויינען,
מיר געהייסן כ'זאַל גיין שלאָפן,
נישט פאַרגעסן קריאת-שמע לייענען.

ווען די זון האט אַנגעהויבן
אין דער פרי אַריינצושיינען,
האַבן מיינע ביידע שוועסטער
אַלץ געהאַלטן אין איין וויינען.

ווען דער מאַמע איז געקומען
איז ער געוועזן נישט אַליין ;
ווען ער האט די טיר געעפנט
איז אויך אַ פרוי מיט אים געווען.

די שוועסטער האָבן נישט געקאַנט
פאַרטראַגן, דאָס אַ צווייטע פרוי,
זאַל אין שטוב דאָס אַרט פאַרנעמען
פון דער מאַמען אַזוי גענוי !

איבערהויפט די עלטסטע שוועסטער,
האָט פֿון דעם גאָר שטאַרק געליטן.
ווען נישט איך ווי אויך די שוועסטער
וואָלט זי אויך די שטוב געביטן.

ס'האָט לאַנג אַבער נישט געדויערט
און פֿון פֿאַרזי האָט מען פֿאַרלאַנגט,
זי זאָל בעסער אַהין קומען
און זי האָט זיי דערפֿאַר געדאַנקט.

זי איז אַהין אַוועקגעפֿאַרן.
געזעגנט זיך מיט טרערן פֿיל,
כ'האַב געפֿילט פֿונקט ווי אַ מאַמע
וואָלט מיך געלאָזן אָן אַ ציל.

די שטיף-מוטער האָט גוט געהאַנדלט
און האָט צו אונדז זיך גוט באַצויגן.
ביי דער שוועסטער פֿלעג איך אָפּטמאַל
זען טרערן אין די אויגן.

זי האָט זיך צו אונדז באַצויגן,
נישט ווי עס איז אָנגענומען
אין דער וועלט, דאָס אַ שטיף-מוטער
האָט גאָר נישט קיין גומן נאָמען.

ווען כ'בין געוואָרן פּערצן יאָר,
איך דעם חשק האָב פאַרלוירן
פון דעם חדר; אויך דעם ווילן
פון דעם לערנען אָנגעוואוירן.

דער טאַטע האָט מיך צוגערופן,
האָט נישט געפּרעגט נישט וואָס, נישט ווען,
אויב איך וויל נישט ווייטער לערנען
וועל איך צו אַרבעט מוזן גיין.

דער טאטע פלעגט פון צייט צו צייט
 אויף דער לאטעריע שפילן.
 קיינער קיינמאל נישט געוואוסט האָט,
 נישט צו דארפן, דעם נייגער שטילן.

צי ער האָט אמאל געווינען?
 עס האָט קיינער דערפון געוואוסט ;
 ביז ער האָט אמאל דערציילט אונדז
 קיין רוסלאַנד פאַרן אים זיך גלוסט.

עס האָט זיך אים זייער שטאַרק געוואָלט
 מיט זיין פאַמיליע זיך צו זען.
 שוין לאַנג ווי ער איז פון זיין היים
 אַוועק, און מער דאַרט נישט געווען.

ער איז פון דאַרט געווען אַנטלאָפן,
 נישט געוואָלט גיין אין דער אַרמיי,
 ווען רוסלאַנד האָט געפירט מלחמה ;
 כאָטש יאָרן פיל זענען פאַרבײַ.

ר'איז אין שטילקייט אָפּגעפּאָרן,
קיינער וויסן האָט נישט באַדאַרפּט,
ווייל געוועזן זענען מוסרים,
וואָס צו מסרן האָבן געוואַרט.

מען האָט אין שטוב זיך שטאַרק געשראַקן,
ווען ער קיין רוסלאַנד איז געפּאָרן.
כשר איז ער דאַרט נישט געוועזן,
ווער ווייסט וואָס מיט אים קאָן פּאַסירן?

ער האָט געזאַמט זיך וואָכן צוויי,
נאַכדעם איז ער צוריקגעקומען.
ער האָט נאָך געהאַט די זכּויה
זיך מיט זיין מאַמען אַרומגעמען.

פון זיין פּאַמיליע האָט געפּעלט
ברודער, שוועסטער און דער פּאַטער.
איינע פון די שוועסטער זיינע
איז געוועזן הירשביינס מוטער.

ר' איז געווען זייער צופרידן,
וואָס ער די רייזע האָט געמאַכט,
ווייל דאָס זעען זיך מיט זיין מאַמען.
ווי אַ גאַט-זאָך האָט ער באַטראַכט.

עס האָט אים קיינער נישט געפרעגט
וואו ער האָט דאָס געלט גענומען.
שפעטער נאָר מיט יאָרן פיל,
האָט ער דערציילט ; ר'האַט עס געוואונען.

אַט אזוי איז געווען מיין מאַמע,
קיינמאָל נישט געוואָלט דערציילן.
קיינער דאַרף פון גאַרנישט וויסן
צי פון צרות צי פון פריידן.

ווידער איז די צייט געגאנגען
מיט אירע אומעטיקע טרוים.
פאר מיין טאטן איז די לאגע
נאר נישט געווען אזוי גוט.

געארבעט האבן אלע שווער.
קיין נחת האט מען נישט געווען.
בזו מען האט געווען א גראשן,
פלעגן הדשים פיל פארגיין.

ער פלעגט די כחורה אוועקשיקן
קיין פאריז, צום פעטער, ברודער.
איידער דאס געלט איז אנגעקומען
איז אים אלץ געווען דערווידער.

לייען געלט פלעגט ער ביים הלפן,
פראצענטער זענען געווען נאר גרוים.
אלעס וואס אים פלעגט פארבלייבן —
דורכצושמופן דאס לעבן בלויז.

ער האָט געזען ער קאָן נישט ווייטער
אזוי אָנגיין מיט זיין געשעפט,
האַט ער אָנגעהויבן טראַכטן
אפשר פאַרלאָזן גאָר די שטאַט.

ער האָט געשריבן צו די קינדער
וועגן אַם דעם דאָזיקן פּלאַן.
ס'האַט נישט קיין זין מער דאָ צו בלייבן
און צו זיי שטימען צו דעם איין.

דער טאַטע האָט ביי זיך באַשלאָסן,
איך זאָל דאָ דערוויל נאָך בלייבן,
ביז זיי וועלן זיך אינגאַנצן
קיין פאַרזי אַריבערקלייבן.

זיי זענען אַלע אָפּגעפאַרן —
דער טאַטע, שוועסטער, שטיף-מוטער.
צום ערשטן מאל בין איך פאַרבליבן
אַליין אינגאַנצן אָן אַ היטער.

כ'בין אלט געווען שוין זעכצן יאָר,
האָב פאַרדינט זיך אויף מיין לעבן.
כ'האָב נאָר געלעבט מיט דעם געדאַנק
איך זאָל לאַנג דאָ נישט פאַרבלייבן.

איך האָב געטראַכט עס וועט נישט נעמען
לאַנג, ביז איך וועל אויך אָפּפאַרן.
עס זענען יאָרן צוויי פאַריבער
ביז עס איז מקוים געוואָרן.

כ'האָב זיך געלאָזט אין וועג אַרײַן.
פיר טעג געדויערט דאָס פאַרן.
ווען איך בין דאָרט אַנגעקומען
נשתומם בין איך אַזש געוואָרן.

פון אַזא קליינער שטאַט ווי בראַד,
וואו פאַרבראַכט כ'האָב מײנע יאָרן.
ווען נאָר איך האָב דערזען פאַרײַן,
פאַרוואונדערט בין איך באַלד געוואָרן.

כ'בין פארפאָרן צו מיין שוועסטער,
וואָס איז שוין געווען פארהייראט.
אויך דער ברודער עם געווען איז
און אויך צוויי קינדער שוין געהאט.

די שטיף-מוטער איז נישט געווען,
האַט גע'גט זיך מיט דעם מאַטן.
אין דער פרעמד, ווייט פון פאמיליע,
האַט זיך נישט געפיל צום גוטן.

זי איז צוריק אַהיים געפאָרן
צו אירע שוועסטער אַהיים קיין בראַד.
זי האָט געמוזט זיך פילן עלנד
אין דער גאַר גרויסער ווייטער שטאַט.

דער מאַמע האָט געוואוינט באַזונדער
אין דעם פערטל פון די יידן,
ער האָט געהאַט שוין זיין בית-מדרש
און ער איז געווען צופרידן.

ער האָט געדאוונט פאַר דעם עמוד,
געפראוועט שבת שלוש-סעודות;
צום רב פון שטאָט אַריינגעגאַנגען,
געלאָזט אויך הערן זיינע זמירות.

ער פלעגט נאָר שטענדיק יעדן טאָג
קומען צו דער שוועסטער עסן;
דאָך די אַלמע היים אין גאַנצן
האַט ער נישט געקאַנט פאַרגעסן.

פלעגט זיין רבין פון משניות
אויף יעדן יום-טוב שיקן געלט.
ער האָט נישט געוואָלט אַפרייסן
זיך, פון זיין פריערדיקער וועלט.

אויך די שוועסטער מיינע האָבן
נישט פאַרגעסן די פון אַמאַל,
און זיי פלעגן אויך באַקאַנטע
שטיצן זיי פון מאָל צו מאָל.

די עלטסטע שוועסטער האָט געהאַט
אַן אָפּן האַרץ פאַר יעדן איינעם.
ווער עס האָט געדאַרפט נאָר עפעס,
אַפּגעזאַגט האָט זי נישט קיינעם.

ס'איז געווען די נעסט, וואו יעדער
זיך אַנוואַרעמען איז געקומען.
ווי ביי זיך, אַיעדער איינער,
האַט זיך אין איר שטוב געפונען.

איר מאַן איז געווען אַ קירזשנער,
געאַרבעט האָט ביים פּומער-פּאַך.
מיין צווייטע שוועסטער ווי אויך איך
האַבן געלערנט די זעלבע זאַך.

ס'איז פאַר מיר זייער שווער געוועזן
צופאַסן זיך צום נייעם לעבן.
עס האָט געפּאַדערט ווי אַן אכזר,
פילע זאַכן אויפצוגעבן.

געקוקט אויף מיר האט מען מאַדנע,
ווי איך אַרבעט אין אַ הימל.
ס'האַט זיך מיר ווי אויסגעוויזן
דאָס מען קוקט אויף מיר מיט בימול.

עס איז אַריבער אַ יאָר צייט
און כ'האַב זיך אונטערגעגעבן.
ס'איז געווען אַביסל שווערלעך ;
אַזוי געפאַדערט האַט דאָס לעבן.

די צווייטע שוועסטער האָט זיך פרי
 צוגעפאַסט צום נייעם לעבן.
 עס האָט זי אַרומגענומען
 נייע האַפנונגען און שטרעבן.

פאַרזי איז איר שטאַרק געפעלן —
 אַנזעטיקן זיך נישט געקאַנט,
 ווי אַ דאַרשטיקער אין מדבר,
 וועמען דער דאַרשט, נאָר מאַנט און מאַנט.

זי האָט די שטאַט געוואַלט קענען,
 וואָס מער וועגן איר צו וויסן.
 האָט פון אירע טיפע קוואַלן
 געוואַלט שעפן און געניסן.

ז'איז נישט געגאַנגען אין די גאַסן,
 ווייל דורך אַ גאַס באַדאַרף מען גיין.
 אַ גאַס ביי איר איז געווען געשיכטע,
 וואָס איר דערציילט האָט יעדער שטיין.

פארליבט געווען אין יעדער זאך
פון דער סענע און אירע בריקן;
פלעגט זיך איבעראל פארהאלטן,
אלץ באמראכטן און באקוקן.

פון אלץ האט זי נחת געשעפט,
האט נישט געזען קיין קרומע זאך.
אויף די קלאשאַרדס * פלעגט זי קוקן
מיט רחמנות און מיט אַ לאַך.

זי פלעגט שטיין און זיי באמראכטן,
ווי זיי זארגלאז פלעגן לעבן;
אַ פלאַש וויין, אַ לעבל ברויט
און נאַכדעם — חלומות וועבן.

יעדעס קליינע קרומע געסל
פון דעם לאַטיינישן קוואַרטאַל,
האַט זי געקענט, און ליב געהאַט
צו טרעפן מענטשן, איבעראַל.

* היימלאַנע

די געאגראפיע פון מוזעאומס :
לווער, לוקסענבורג און קליני,
האט זי געוואוסט אויף די שפיץ פינגער,
ווי א פרומע ווייסט איר תחינה.

מען האט זי דארט זייער גוט געקענט
געוועזן דארט אן אפמער גאסט.
פלעגט א יעדע וואך דארט קומען,
ווי אויסלאדן פון וואך די לאסט.

זי האט זיך דארט זייער גוט געפילט
צווישן מענטשנס גייסטיק שאפן ;
זיך געוואלט מיט אלץ באקענען,
אלץ געוואלט אין זיך איינזאפן.

זי פלעגט באטראכטן יעדעס בילד,
יעדע קלענסטע זאך פון דארטן.
האט געפילט ווי אומגעוואנדערט
צווישן שמעט פון אלע סארטן.

זי האט געפילט אין יעדן בילד,
יעדע זאך וואס זי האט געזען,
ווי עס וואלט אין זיך פארקערפערט
דורות גאנצע, וואס איז געווען.

דערפילן דארט א טייל פון זיך,
פון דעם וואס מ'איז, וואס איז געווען,
אט דעם ניצוץ פון גאטס באשאף
קאנען דערפילן, קאנען דערזען.

דאס קאנען אלץ אין זיך איינזאפן
מיט דער נשמה, מיט די אויגן;
קאנען אלץ רייק באטראכטן,
שטיין מיט דעם קאפ, שמיל געבויגן.

ווען זי פלעגט אויף זיי נאר קוקן
מיט די אויגן, אירע שמילע,
האט זיך עפעס אויסגעוויזן
ווי זי וואלט געזאגט א תפילה.

זי האט אויף זיי געטריי געקוקט,
ווי זי וואלט זיך מיט זיי צערעדט,
ווי זיי וואלטן איר דערציילן
פון מענטשן, לעבנס און פון שמעט.

זי פלעגט לאנגזאם זיך שפאצירן
און באגריסן א יעדעס בילד.
עס האט זיך ווי אויסגעוויזן,
דאס זיי ענטפערן איר שטיל און מילד.

ווען זי פלעגט פון דארט ארויסגיין
מיט אירע טריט — מיט די שמילע,
האט זי טיף ביי זיך געפילט
ווי יום-כיפור-נאכט צו נעילה.

זי האט אין זיך איינגעזאפט
די שיינקייט פון דער אלטער שמאט,
אירע אוצרות, אויך איר אלטקייט
וואס איבעראל געווען צעשפרייט.

ביי דער סענע פלעגט זי שפאצירן,
קוקן אין די קאסטנעס ביכער.
פלעגט זיך שטענדיק דארטן פילן
אזוי גוט און אזוי זיכער.

פיל מאָל פלעגט זי פון איר שפאציר
אזוימברענגען אַ בוך צי צוויי,
ז'איז געווען אזוי צופרידן,
געגלעט און אויך געצערטלט זיין.

איך געדענק אפילו איינמאָל
אין אַ שבתדיקן פארנאָכט,
האַט זי ביי זיך אונטערן אַרעם
ווינטשעווסקים לידער מיטגעבראַכט.

ווי אַ פרומער ייד גייט דאוונען
אַ יעדן שבת אין דער פרי,
יעדן זונטיקדיקן אַוונט
צו אַ קאַנצערט, גיין פלעגט זי.

זי פלעגט זיך שמעלן אין דער ריי,
צוזאמען מיט פיל מענטשן נאך.
וואס פלעגן אויך אהין קומען
צו קאנצערטן א יעדע וואך.

ווען געקויפט האט דעם בילעט
איז זי שנעל ארויפגעלאפן,
זיך א גוטן פלאץ אויסגעקליבן,
דארט באקאנטע אויך גערראפן.

ווען זי פלעגט זיך נאך צוהערן
מיט ערנסטקייט צו דער מוזיק,
וואס עס איז געשפילט געווארן,
האט איר פנים געשיינט פון גליק.

ס'איז געווען ווי א דערלייזונג
פון דער ארבעט די גאנצע וואך.
פון די טעג די מאָנאַטאַנע,
פול מיט ארבעט און פול מיט יאָך.

זי האָט געקענט יעדן באַזוכער,
וואָס פלעגט שמענדיק אַהין קומען.
פלעגט זיצן ווי אין אַ חלום –
מיט טיפקייט די מוזיק פאַרנומען.

מענטשן, וועלכע פלעגן קומען,
ווען בעטהאַווען מען האָט געשפילט,
נאָר זיין מוזיק געוואַלט הערן,
אין דעם גאַטס וואַרט האָבן דערפילט.

ווי ס'וואַלט זיי געגעבן כוחות,
אויך אַ זינען אין דעם לעבן;
ווי געווען ס'וואַלט זייער געבעט-הויז –
זיך דין וחשבון אַפצוגעבן.

אין דער טונקלקייט געפילט האָט
מענטשנס לידן אויסגעלייטערט.
קומען דורך די מוזיק-מענער
און איר לעבן ווערט באַרייכערט.

ווען זי האט דערפילט די מעגער
טיף אין הארץ דרינגען אריין,
האט זי דערפילט אויך די אויגן
זיי ווערן פייכט, נישט פון געוויין

זי האט נישט געוואלט פארלאזן,
געווארט ביז דער לעצטער מינוט.
געוואלט בלייבן אלץ וואס לענגער,
וואו ז'האט זיך געפילט אזוי גוט.

אנגעזעטיקט מיט דעם אלעם,
פלעגט זי זיך אהיים שפאצירן.
טיף פארזונקען אין מחשבות,
קוים די שטיינער פלעגט בארירן.

ס'בעכמע ארט וואס ליב געווען איר,
איז דער לוקסענבורגער גארטן;
וואו עס פלעגן אהין קומען
מענטשן פון אלערליי סארטן.

ז'האט געקענט איעדן איינעם,
וואָס פלעגט קומען דאָרט אַפרוען;
אַמאָל מיט איינעם, מיט אַ צווייטן
פלעגט זי אַ געשפרעך פאַרציען.

געקענט האָט זי אַ יעדעס ווינקל,
פון דעם לוקסענבורגער גאַרטן.
אַ יעדן בוים, אַ יעדע בלום,
וואָס האָט זיך געפונען דאָרטן.

אַפּטמאָל פלעגט זי מיך דאָרטן פירן
ווייזן אַלע מאָנומענטן,
וואָס געפונען זיך אין גאַרטן
פון פיל שרייבער און פאַעטן.

ס'איז געווען אַ קילער זונטיק
אין אַ האַרבסטיקן פאַרנאַכט,
זענען מיר אַזוי געזעסן
דאָרטן) ביידע שטייל פאַרטראַכט.

פלוצים האָט זי מיר פאַרטרויט —
זיצנדיק אזוי אין גאַרטן —
דאָס זי האָט עפעס פאַרשריבן,
וואָס געפינט זיך ביי איר דאַרטן.

זי האָט עס אַרויסגענומען
און מיר לייענען עס געגעבן.
אַט דאָס זענען די אַכט שורות
וואָס געוועזן דאַרט פאַרשריבן:

„פאלן בלעטער פון די ביימער,
מענטשן גייען זיי פארביי —
מראַכטן גאַרנישט דאָס אויף לעבנס
אַפגעוועלקטע טרעמן זיי.

אויך די מענטשן וועלן פאלן
ווי די בלעטער פון די ביימער.
אַנדערע וועלן פאַרבייגיין,
מראַכטן וועט פון זיי נישט קיינער.“

זי האט ליב געהאט די בלומען
און די ביימער מיט זייער שאטן.
זי האט נישט געקאנט פארטראגן,
ווען מען איז אויף זיי געטראטן.

דאס איז געווען א טייל פון גליק,
וואס פארויז האט איר געגעבן.
אלץ צוזאמען האט געבילדעט
איר פארשידנארטיק לעבן.

איטלעכער פון מיין משפחה
האָט זיך אין דעם לויף פון יארן
צוגעפאַסט צום נייעם לעבן,
און אַ היימישער געוואָרן.

איך אליין האָב נישט געקאַנט זיך
צו דעם לעבן צוגעוואוינען.
כ'האַב דעם תוך פון יידיש לעבן
דאַרמין נישט געקאַנט געפונען.

איך האָב געקאַנט און אויך געוואוסט
פון ניו-יאָרק דער שטאַט דער גרויסער,
מיט איר רושיק יידיש לעבן,
מען רעדט יידיש ווי אַ וואַסער.

ס'זענען יארן דריי פאַרביי,
דאָס אין פאַריז איך בין געווען.
כ'האַב ביי זיך גאַנץ גוט געפילט, דאָס
כ'וועל זיך לאָזן אין וועג אַריין.

ס'איז געווען אין ניינצן-דרייצן,
ווען כ'בין אהינצו אָנגעקומען.
עס האָט עפעס ווי אַ צימער
מיך אינגאַנצן דורכגענומען.

די גרויסע צייטונגען אין יידיש
האַבן באַלד פאַרכאַפט די אויגן,
ווי מען פלעגט זיי לייענען, פאַרן
צו דער אַרבעט איינגעכויגן.

כ'האַב געוואוינט אין יידיש-פערטל,
דעם צענטער פון יידיש לעבן,
וואו מען קערט און וואו מען ווענדט זיך,
מוט מען הערן יידיש רעדן.

דעם גאַנצן טאָג ביי דער אַרבעט —
איז דאָס לעבן געוועזן שווער.
ווען מען איז אַהיימגעקומען,
געהאַט די פיר ווענט און נישט מער.

שבת אָונט ווי אויך זונטיק,
דאמאלס האָט מען ווי אויפגעלעכט.
אין די זאלן, ביי פארטראַגן,
האָט מען חלומות דאָן געוועכט.

פארזאמלונגען פון פארטייען,
מיט פארשידענע אידעען
ווי אויך פאך-אָרגאַניזאַציעס
האָבן זיך אָנגעהויבן זעען.

ס'האָט זיך געקאָכט אין יידיש-פערטל
פון פארטייען, פאך-פאַרייניגען.
מען האָט געשמרייקט, מען האָט געקעמפט
אויך פארלוירן, אויך געווינגען.

ס'איז געווען דאָן שעת-יצירה,
צוגעלייגט יעדער האָט אַ האַנט.
מען האָט געלייגט דעם פונדאַמענט
פון יידיש לעבן דאָ אין לאַנד.

מען האט געפילט טיף אין הארצן
די פרייד פון שאפן און פון בויען.
די לאנגע שטונדן, קליינע שכירות,
דאס נישט געקאנט האבן פארגרויען.

ווען די ערשמע וועלט-מלחמה
 אין אייראָפּע איז געקומען,
 האָט מיין פאָמיליע אין פאָרז
 אַ גרויסע שרעק אַרומגענומען.

דער טאָטע איז געווען פון רוסלאַנד,
 די שוועסטער פון דאָרט געהאַט אַ מאָן;
 די צווייטע שוועסטער געהאַט מזל,
 מען האָט איר דאָרט דערלויבט צו זיין.

שלעכט געווען איז מיט די ברידער —
 ביידע אין עסטרייך געבוירן.
 דער יונגער ברודער אין אַ קעמפּ
 באַלד גענומען איז געוואָרן.

דער עלטסטער ברודער איז אַוועק
 אין דער פראַנצויזישער אַרמיי;
 איבערגעבליבן אין דער היים
 זענען זיין פרוי און קינדער צוויי.

דער טאטע איז געגאנגען וואוינען
מיט דער שוועגערין און קינדער.
זי האט געמוזט גיין צו דער ארבעט,
כדי עס זאל איר ווערן גרינגער.

באקומען האט אמאל דער טאטע
א בריוו מיט פינף און צוואנציק פראנק,
פון דעם ברודער, ר'זאל עס צעטיילן
צו מענטשן, וועלכע זענען קראנק.

דאס געלט באקומען האט ער פאר
א רעוואלווער וואס ר'האט געפונען.
צו די קראנקע געבן וויל ער
דאס געלט, וואס ר'האט דערפאר באקומען.

זומער, ערגעץ אויף דעם שלאכט-פעלד,
איז אנגעגאנגען א גרויסע שלאכט.
זי איז געוועזן ווילד, פארבימערט
און האט געדויערט א גאנצע נאכט.

די שלאכט איז אָנגעגאַנגען ערגעץ
ביי מאַנאַסטיר, אין סערבן-לאַנד.
די גריבער זענען אַ יעדעס מאל
איבערגעגאַנגען פֿון האַנט צו האַנט.

אין דער שלאכט האָט מען מיין ברודער
אַ שטאַרק פֿאַרוואַנדעטן געפונען.
נאַכדעם ווי מען האָט אָפּערירט אים,
איז ער צו זיך נישט מער געקומען.

אונדזער בוים פֿון דער משפּחה,
וואָס האָט פֿיל בלעטער נישט געהאַט,
ביסלעכווייז אים צו פֿאַרלאָזן
האַט אָנגעהויבן בלאַט נאָך בלאַט.

אונדזער מאַמע איז געשטאַרבן,
ווען זי איז יונג נאָך געווען.
ווען דער ברודער איז געפֿאלן,
איז ער געווען נאָר דריי מאל צען.

דער טאמע האט א טרייסט געפונען
אין זאגן קדיש נאך דעם ברודער.
דעם גאנצן טאג געווען פארנומען
זיך אפגעגעבן מיט די קינדער.

דער צווייטער ברודער איז אין קעמפ
קראנק געווארן זייער שווער –
די באהאנדלונגען די שווערע
האט נישט געקאנט פארטראגן מער.

פון דרויסן האט מען אלץ געמאן,
מען איז איבעראל געלאפן.
אויך דאס פאלן פון דעם ברודער
האט אביסל צוגעהאלפן.

ענדלעך איז ער באפרייט געווארן,
צו דער שוועסטער איז ער געקומען.
עס האט געדויערט א היפשע צייט,
ביז זיין געזונט, ער האט געוואונען.

ס'האט אויף אים געלאזט א צייכן,
זיין געזונט איז שוואך געווארן.
די שווערע צייטן פון זיין לעבן
האבן פארקירצט זיינע יארן.

אין ניינצן-זיבצענטן יאָר
 בין איך אין דער אַרמיי אַרײַן,
 דאָ, אין לאַנד וואו יעדער אײַנער
 אין דער אַרמיי האָט געמוזט גײַן.

מיין פאַרבלייבן אין דער אַרמיי
 איז נישט געווען קײן לאַנגע צײַט.
 אַלס געבוירענער אין עסטרייך,
 האָט מען מיך דאָ באַלד באַפֿרײַט.

כ׳בין דאָן אין לעגיאָן אַוועק,
 וואָס קײן ישׂראל איז געפֿאַרן.
 אַלס סאַלדאַט האָב איך פֿאַרבראַכט
 אַרום אָן ערך, ווי צוויי יאָרן.

אויף מיין וועג צוריק פֿון דאַרטן
 כ׳האַב אין פֿאַרײַז זיך אָפֿגעשטעלט,
 זיך צו זען מיט מיין פֿאַמיליע
 וואָס האָט מיר אַזוי געפֿעלט.

זיי זענען שטארק געווען דאקעגן
וואס איך בין אין לעגיאן אוועק.
די גאנצע צייט וואס כ'בין געווען דארט,
געלעבט זיי האבן אין איין שרעק.

געטראכט: — איין ברודער געווען גענוג
אין דער מלחמה צו פארלירן.
זיי האבן אלע די גאנצע צייט
געהאט פארגאסן גענוג טרערן.

איבערגעלאזט האט די מלחמה
אויף אלעמען א שטארקן צייכן.
די אלע צרות פון דעם אומגליק,
זיי האבן נישט געקאנט אויסווייכן.

מיין ברודער איז אומגעקומען,
דער צווייטער איז ארויס באשעדיקט.
מיין זיין אוועק אין דער מלחמה
האט זיי די גאנצע צייט געפייניקט.

כ'האָב פאַרבראַכט דאָרט דריי חדשים,
געווען צופרידן מיך צו זען.
כ'האָב געוואַלט דאָרט פאַרבלייבן,
ס'האַט אַבער נישט געקאָנט געשען.

כ'האָב מיך צוגעוואוינט צום לעבן
פון דער יידישער ניו-יאָרק.
ס'האַט נישט אויסגעמאַכט אַפילו,
צי פון פרייד אָדער פון זאָרג.

דער טאָג האָט זיך גערוקט וואָס נענטער,
ווען איך האָב באַדאַרפט אַפפאַרן.
דער טאַטע, שוועסטער ווי אויך שוואַגער,
כ'בין פון זיי באַגלייט געוואָרן.

ווען איך טראָג זיך נאָר אַריבער
אין מיין געדאַנק צו יענער צייט,
ווער איך באַלד אַרומגענומען
פון די בילדער, פון אַזוי ווייט.

דער טאטע מיט זיין הדרת-פנים,
ביידע שוועסטער, מיט פייכטע אויגן –
פארטראכט געשמאנען אין געדאנקען
און דעם קאפ אראפגעבויגן.

אלע זענען מיר געשמאנען
שמיל, געקוקט איינער צום צווייטן,
ביז די באן איז אנגעקומען
מיט גערויש פון ווייטע ווייטן.

צעקושט האב איך זיך מיט א יעדן,
אריינגעגאנגען אין וואגאן;
נערוועז געשמאנען ביי דעם פענצטער,
ביז די באן האט א ריר געמאן.

ווייסע טיכלעך, געזיכטער ליבע,
האבן געהאלטן אין פארשווינדן,
און די ליכטער פון דער ווייטנס
אנגעהויבן זיך צו צינדן.

איבערגעחזרט זיך דאס בילד
האט זיך פיל מאל זינט יענער צייט.
ווייל איך פלעג זיך שטארק באמיען
צו זיי צו קומען פון דער ווייט.

מיין צווייטער ברודער איז געשטארבן
אין יאר ניינצן זעקס און צוואנציק.
ער איז דעמאלט אלט געוועזן
נאך נישט אפילו יארן פערציק.

עס איז געווען דער רעזולטאט,
וואס ער איז אין קעמפ געוועזן.
האט עס זיין געזונט אפגעשוואכט
און אים קראנק איבערגעלאזן.

נאך א בלאט אראפגעפאלן
איז פון אונדזער משפחה-בוים.
נאך דעם מויט פון צווייטן ברודער
זענען מיר פיר געבליבן קוים.

יארן זענען זיך געלאפן ;
עלמער זענען מיר געווארן.
שמענדיק, יעדעס צווייטע יאר,
פלעג איך קיין פאריז צופארן.

ענדע פון יאר ניין-און-צוואנציק,
איז מיין פאמער קראנק געווארן.
ער איז דאן יונג שוין נישט געווען,
געווען באלאדן שוין מיט יארן.

ר'איז געווען אריבער זיבעציק,
האט שמענדיק גוט געהאלטן זיך.
אבער ווי א שטארקער כוים, ווען
ער הייבט אן פאלן — פאלט ער גיך.

אין יענע יארן, ווען אויף באזוך
בין איך אין פאריז געוועזן,
האב איך געזען ווי מיינע שוועסטער
טוען מיין פאמער כבוד ווייזן.

ר'האַט צוליב דער קראַנקהייט זיינער
געמוזט שמענדיק ליגן אין בעט.
מען האָט אים באַדאַרפט באַדינען
צי פרי ביימאָג, צי ביינאַכט שפּעט.

איך האָב אַליין געזען ווי שווער
פאַר מיינע שוועסטער ס'איז געווען
מיט דעם מאַטן זיך אָפּגעבן,
אַבער אַזוי איז עס געשען.

עס איז קיין צייט נישט געווען צופיל,
קיין אַרבעט נישט געווען צו שווער ;
האַט זיין לאַגע אַלץ געפאַדערט
פון זיי קרבנות מער און מער.

איינמאַל אין אַ געוויסן מאָג
איז מיין שוועסטער געווען אומרויך.
דערפון די סיבה צו פאַרשטיין
האַב איך נישט געקאַנט זיין פעיק.

ז'איז גערוועזן אַרומגעגאַנגען,
דעם גאַנצן טאָג מיך אויסגעמיטן.
ווי זי געוואַלט האָט עפעס טאָן,
פאַר וועלכן זי באַדאַרף זיך היטן.

איך האָב געפילט עפעס פּלאַגט איר,
וואָס זי שעמט זיך מיר צו זאָגן.
בין איך צו איר צוגעגאַנגען,
כ'האַב נישט מער געקאַנט פאַרטראַגן.

איך האָב זיך ביי איר געבעטן,
זי קאָן זיך ביי מיר פאַרטרויען,
אויב עס איז נאָר וועגן טאַטן,
אפשר קאָן מען עפעס טאָן.

זי האָט דעם קאַפּ אַראָפּגעבויגן,
מיר אין פנים נישט געוואַלט קוקן.
פון מאַל צו מאַל האָב איך באַמערק
אירע שטילע פייכטע בליקן.

זי פילט די כוחות זי פארלאָזן,
זי קאָן עם מער נישט אויסהאַלטן.
אפשר זאָל מען דעם טאַטן געבן
אין איינעם פון די אַנשטאַלטן.

אויף מאַרגן זענען מיר געגאַנגען
אין פאַרזער ראַטשילד שפּיטאַל.
איך האָב באַמערקט ווי שטאַרק זי ליידט,
אויב חלילה געשען דאָס זאָל.

זי איז דאָרט אַריינגעגאַנגען,
געזאַמט זיך דאָרט אַ שעה-צייט.
ווען זי איז אַרויסגעקומען
האַב איך דערזען זי פון דער ווייט.

ווי זי איז אינגאַנצן אַנדערש
ווי ווען זי איז אַריינגעגאַנגען.
האַט געשמייכלט מיר אַקעגן
זי פון דערלייזונג ז'איז געפאַנגען.

זי האָט געזאָגט מיר : ס'איז קיין אַרט
קיין ליידיקס אין שפיטאַל נישטאָ.
דער טאַטע וועט איצט מוזן בלייבן
אין מיין שטוב, אין אַ גוטער שעה.

זי האָט זיך שטיל צו מיר פאַרטרויעט,
זי וואָלט עס נישט איבערגעטראָגן
ווען ער וואָלט אין דער פרעמד געשטאַרבן!
זי האָט עס גאַר נישט געוואָלט זאָגן.

ווען מיר זענען אַהיימגעקומען,
איז זי צום טאַטן צוגעגאַנגען,
און ווי איינער וואָס פילט זיך שולדיק
האַט זי אים שטאַרק אַרומגענומען,

ווי זי וואָלט פון אים געבעטן
איר פאַרגעבן די גרויסע זינד,
דאָס אין אַ מינוט פון שוואַכקייט
האַט זי געטראַכט נישט ווי אַ קינד.

זי האָט זיך נאָך מער אָפּגעגעבן.
קיין איין מינוט פון זיך געטראַכט.
ווי פאַרטומלט אַרומגעגאַנגען
דעם גאַנצן טאַג, ווי אויך ביינאַכט.

זומער ניינצן פיר און דרייסיק,
בין איך געווען דאָרט אויף באַזוך.
מיין טאַטנס לעבן האָט פאַרמאַכט זיך
אַזוי ווי מען פאַרמאַכט אַ בוך.

זיין לעצטע שעה האָט געשלאָגן
און קיין זאָך האָט נישט געהאַלפּן.
האַט פאַרמאַכט די אויגן זיינע
און אויף אייביק איינגעשלאָפּן.

נאָך דעם טויט פון אונדזער פאַטער,
זענען מיר איצט דריי געבליבן.
ווי דריי בלעטער פון אַ בוך, וואָס
דאַרפן ווערן נאָך פאַרשריבן.

מיינע שוועסטער האָבן געפילט זיך
ווי פאריתומט צוויי מאל געוואָרן.
דאָס וואָס דער טאָטע איז געשמאַרבן
אויך די זאָרגן פון די לעצטע יאָרן.

די זאָרגן וואָס זיי פלעגן געבן
דעם טאָטן, ווען ער געווען איז קראַנק,
ביי זיי געווען איז ווי אַ קרבן,
וואָס מען פלעגט ברענגען מיט געזאַנג.

מיין צווייטע שוועסטער – שבת, זונטיק,
ווען זי פון אַרבעט איז פריי געווען,
האַט אינגאַנצן זיך אָפגעגעבן
און אים מיט אַלעם צוגעזען.

זייער געטריישאַפט צו דעם טאָטן
איז ביי זיי געווען ווי הייליק.
ס'האַט ביי זיי זיך ווי אויסגעזען
דאָס עס וועט געדויערן אייביק.

ווען איך בין אהער געקומען,
האב איך נאך די ערשמע יארן
צוגערעדט מיין צווייטע שוועסטער
קיין אמעריקע צו פארן.

ס'איז איר אבער נישט געלונגען,
שווער געווען איר מיט פאפירן.
דער חשק אויך געווען נישט שטארק,
נישט געוואלט פון ארט זיך רירן.

ס'האט זיך געפאדערט שטארקע כוחות
זי פון פאריז ארויסצורייסן.
איך ווייס נישט צי זי וואלט עס געמאגן
ווען גאט אליין וואלט איר געהייסן.

שפעטער איז שוין געווען צו שפעט
זיך לאזן אין א פרעמדן לאנד.
זי האט בעסער אויסגעקליבן
מיט דער שוועסטער צו זיין ביינאנד.

זי וואלט אליין די עלטסטע שוועסטער
נישט געלאזן און אפגעפארן.
אויך אין פאריוו דאס לאנגע לעבן
איז א טייל פון איר געווארן.

עס וואלט פאר איר געווען אוממעגלעך
צו א ניי לעבן צוגעוואוינען.
ס'איז נישט געווען דער כוח און ווילן
אויך נישט אזוינס עם זאל זיך לוינען.

שמענדיק זיי געווען צוזאמען.
זיי וואלטן נישט געקאנט זיך שידן ;
איך וואלט נישט געוואגט צו טראכטן
איך זאל זיי צעטיילן ביידן.

מערער ווי פינף און דרייסיק יאר
זיי אין פאריוו האבן געלעבט.
שווער געווען אַנצוהייבן
אין א ניי לאנד און נייע שמעט.

שמענדיק ווען אונדזער פאמיליע
איז געווארן קלענער אין צאל,
איז דער בונד געווארן שמארקער
צווישן אונדז א יעדעס מאל.

איך פלעג גאנץ אפט צופארן
און זיין מיט זיי א שטיקל צייט.
ס'האט נישט אויסגעמאכט די ווייטקייט
וואס האט פון זיי מיך אפגעשיידט.

די שטוב, מיין שוועסטערס איז געוועזן
פאר מיר ווי א הייליק ארט,
וואו איך פלעג קומען זיך באנייען,
זיך צוהערן צו איר ווארט.

פון אלטע טיפן, אלטע קוואלן,
וואס אומאויסשעפלעך איז געווען,
האט זי געשעפט אירע זכרונות
און אונדז דערציילט, וואס איז געשען.

זי פלעגט שמענדיק אונדז דערציילן
פון די פריע ערשמע יארן,
פון דער מאמען, פון דעם טאטן,
פון זיין קומען, פון זיין פארן.

ס'איז געוועזן א דערקוויקונג
אויפצופרישן אלטע צייטן,
און בשעת זי פלעגט דערציילן,
ווי עס פלעגט זיך אלעס בייטן.

די ערשמע יארן אין פאריז,
די שמאט מיט די גרויסע וואונדער.
ווי עס האט זיך שטארק געבענקט איר
צו אונדז ביידע יונגע קינדער.

זי פלעגט זיצן און דערציילן,
דערמאנען זאכן פון אמאל;
פלעגן דאן אונדז פאר די אויגן
דורכשוועבן בילדער גאר אן צאל.

ווי נאכמיטאג יעדן שבת,
פלעגן חברטארנס קומען,
זיי זאלן מיט מיינע שוועסטער
פארברענגען די צייט צוזאמען.

מען האט געמאנצט, מען האט גערעדט,
דערציילט זיך פון דער גאנצער וואך —
פון די היימען פון די ארעמע,
ס'האט געוואלט זיך אלץ נאך און נאך.

די פרייד פון יוגנט און פון שבת
האט יעדן ארומגענומען;
ס'האט געפילט זיך ווי עפעס הייליקס
איז אין שטוב ארומגעשוואומען.

מען האט אויך געזונגען לידער
פון טעאטער און פון ארבעט.
די פנימער געווען צעהיצט
פון אויפרעגן און אויך פון פרייד.

מען האָט משולנמ-טיי געטרונקען,
פארזוכט האָט מען קיכלעך מיט מאָן,
וואָס די מאַמע יעדן שבת
האָט צוגעגרייט פון שמענדיק אָן.

יעדער איינער איז געזעסן
ווי עס איז אין יעדן ווינקל,
און עס האָט גאַרנישט באַמערקט זיך
ווי ס'הייבט אָן צו ווערן טונקל.

אין אַ ווינקל איז די מאַמע
שמיל געזעסן און האָט געקוקט,
און מיט טיפער פרייד און נחת
איר פנים איז געווען באַגליקט.

נאַכדעם דאָס גיין אויף דעם שפּאַציר
אין גרויסן גאַרטן פון דער שטאָט.
און מען האָט דאַרטן באַוויזן
דאָס נייע וואָס מען געמראַנגן האָט.

די זיסע שטימען ביי דעם זינגען
פון טעאטער די נייע לידער.
דאס בעטן איינער ביי דעם צווייטן
צו זינגען נאך אמאל און ווידער.

פון די מיידלעך ביי דער ארבעט,
פון דעם שווערן ארים-לעבן,
נאך אמאל דאס אלץ צו זעען
וואלט מען פיל אוועקגעגעבן.

פון די טאמעס, פון די שמרענגע,
פון די מאמעס פול מיט גוטסקייט,
פון דער שווערקייט פון פרנסה
פון חלומות פול מיט שיינקייט.

א וועלט פון לאנגע ארבעטס-שמונדן,
א וועלט פון גוטסקייט און נשמה,
איבערגעבן איינס צום צווייטן
נישט פון קנאה, נישט פון שנאה.

אַט אַזוי פלעגן מיר זיצן
אין דער אלטער שטאַט פּאַרזיז,
און צוהערן זיך צו זאַכן
וואָס אַמאָל געוועזן איז.

שמיל מיך פלעגן זיי באַגלייטן
צו דער באַן ביי מיין אַפּפּאַרן;
מען האָט ביי זיי שוין אַנגעזען
דעם צייכן פון די שווערע יארן.

סוף יאר ניינצן אכט און דרייסיק
 בין איך פאריז דורכגעפארן,
 אויף מיין וועג דאן פון ישראל,
 ווי אין די פריערדיקע יארן.

כ'האב דארט פארבראכט א קורצע צייט,
 מיט מייניקע האב זיך געזען,
 ווער האט זיך געקאנט פארשמעלן
 אז ס'לעצטע מאל איז דאס געווען?

ביידע שוועסטער מיט מיין שוואגער
 אין זעלבן הויז האבן געוואוינט.
 איך האב כאלד אין זיי דערקענט אז
 דאס לעבן האט זיי נישט געשווינט.

יעדן פרי-מארגן, ווען פון מארק
 איז מיין שוועסטער אנגעקומען,
 האט מיין שוואגער געמוזט העלפן
 איר די זאכן ארויפנעמען.

עם האַט אין זיי זיך אויך געמערקט,
פון מורא, א דערשלאַנגקייט
פאר די טעג וואָס דארפן קומען
און וואָס געווען זענען נישט ווייט.

איך האָב זיי נישט באַדארפט פרעגן
וואָס עס הערט און פילט זיך ביי זיי,
אַלץ אַרום זיי האָט מיר דערציילט
ווי אַנגעפילט ס'וואָלט זיין מיט בליי.

זיי זענען יונג שוין נישט געווען
פון טראַכטן ערגעץ אַפצופאַרן.
עס האָט זיך אויך שטאַרק געוואָלט שוין
רויק לעבן, די לעצטע יאָרן.

פינף און דרייסיק יאָר פאַרלאַפן,
ווי זיי זענען דאָ געקומען,
און דורך מי און שווערער אַרבעט
האַבן דאָ אַ היים געפונען.

אלע האָבן שווער געארבעט
ביי טאָג, ווי אויך זייער אָפּט ביינאַכט.
מען האָט אַלץ ליב אָנגענומען,
ווייל ס'האָט זיך שטענדיק אויסגעדאַכט

מען האָט אַ היים דאָ פאַרט געפונען.
אמת, דורך מי און אַרבעט שווערע —
דערצו איז מען געוואוינט געוועזן
נאָך פון די קינדער-יאָרן זייערע.

מען איז פון אַרבעט נישט אַנטלאָפּן
פון לאַנגע שטונדן אָפּגעשראַקן,
דער טאַטע ביי זיך אין פאַבריקל,
די מאַמע ביי דעם שמריקן זאַקן.

וואָס האָט מען דען פון אַלץ פאַרלאַנגט?
אַ היים, מען זאָל קאַנען לעבן.
אויך אַמאַל אַ חלום האָבן,
און צו בעסערס קאַנען שמרעבן.

מיר זענען צו דער באן געפארן
אין געדאנקען שטארק פארטראכט,
דורך די וואויל-באקאנטע גאסן,
ביז ס'האט זיך אנגערוקט די נאכט.

מיר זענען ביי דער באן געשטאנען,
ווייניק גערעדט נאָר פיל געקוקט.
איינער אין דעם צווייטנס אויגן
האט עפעס פרעמדס דארטן דערבליקט.

ווער ווייסט? קאן עס זיין דאָס לעצטע מאָל
דאָס מיר דאָ צוזאמען שטייען?
און ווען מיר זיך איצט צעשיידן
וועלן מיר זיך מער נישט זעען?

אַט אַזוי האָט זיך געטראַכט מיר,
ווען איך בין דארטן געשטאנען.
טראַכטנדיק מיט מורא, אפשר
ס'לעצטע מאָל זענען צוזאמען.

כ'האָב זיך מיט זיי שטיל געזעגנט,
אין וואַגאַן אַרײַנגעגאַנגען ;
די אויגן פול געווען מיט טרערן
אין האַרץ געדריקט האָבן פאַרלאַנגען.

די באַן האָט זיך אַ רײס געגעבן,
אין האַרצן איז געוועזן שווער.
איך האָב זיך שטיל אַוועקגעזעצט,
פון מאַל צו מאַל געווישט אַ טרער.

עם האָט " שמוּרעם זיך געמראָגן
 צו פאַרניכטן די גאַנצע וועלט.
 מען האָט עם אין דער לופט געפילט
 איינער דעם צווייטן האָט געפרעגט :

וואָס וועט אונדז דער מאָרגן ברענגען?
 וואָס וועט מיט אונדזערע דאַרטן זיין?
 קאָן די וועלט פון אַט אַזעלכע
 לאָזן זיך דעם קאַפּ פאַרדרייען?

די נייעס פון אַט יענער צייט,
 וואָס יעדער טאָג האָט דאָן געבראַכט,
 איז געווען ווי מען וואָלט פרעגן
 וואָס האָט אונדז געבראַכט די נאַכט?

שנעל געלאָפן איז די צייט,
 געבראַכט מיט זיך האָט יעדער טאָג
 נייעס פון דער צווייטער זייט —
 אַלעס מיט אַ שלעכטן אַנזאָג.

די ערשמע צייט פון דער מלחמה
פלעג איך פון זיי נאך בריוו באקומען.
עס האט זיך נישט באמערקט די מורא,
דאס היטלער קאן נאך דארט אנקומען.

זיי האבן דארט אדורכגעמאכט,
מיט יארן פריער, דעם ערשטן קריג.
ס'וועט דאך זיכער נישט זיין ערגער
פון דעם וואס מיט פיל יארן צוריק.

מען איז מיד געווען פון לעבן,
קיין כוח געווען ערגעץ צו לויפן ;
אין דער שטיל האט מען געטראכט זיך
דאס ערגסטע וועט מיט זיי נישט טרעפן.

געוואלט האט זיך עס נישט גלייבן
דאס פראנקרייך, ענגלאנד און נאך לענדער.
וועלן קאנען באזיגט ווערן
פון די דיימשע מענטשן-שענדער.

ווען זיי האבן אַבער געזען
ווי מען גרייט זיך צום אַנטלויפן,
האַט אַ שרעק זיי אַנגענומען,
ווער ווייסט וואָס קאָן נאָך דאָ טרעפן?

איינגעפאַקט אַ ביסל זאָכן
ווערטפולע, מיט זיך מיטנעמען;
אַ לעצטן בליק אַ וואָרף געמאַן,
אַלין אין זיך אַריינצונעמען.

ס'האַט געקלעמט זיי ביי דעם האַרצן,
וואָס מען מוז דאָס אַלין פאַרלאָזן.
אַלין וואָס אַזוי איז ליב געווען
און מ'איז מיט דעם איינס געוואָרן.

מיט שווערע טריט און שווערע הערצער
איז מען די טרעפ אַראָפּגעגאַנגען,
אין דרויסן אין געלויף פון מענטשן
איז מען געוואָרן באַלד פאַרשלונגען.

די גאסן זענען פול געוועזן
מיט מענטשן, קינדער און מיט פעקלעך.
וועגן פול מיט אויטאמאבילן
געווען באלאדן ביז די דעקלעך.

זיי זענען צו דער באן געגאנגען
ערגעץ וווּ אוועקצופארן,
געווען צעטומלט און צערודערט,
ניט געהאט קיין פלאן קיין קלארן.

אלע גאסן ארום דער באן
זענען געווען מיט מענטשן שווארץ.
ווי זיי האבן דאס גאר דערזען
איז איינגעפאלן זיי דאס הארץ.

זיי האבן ביי זיך באשלאסן
אזיימניין און דארטן ווארטן,
נישט געווען פאר זייערע כוחות
בלייבן אויף דעם שטיין דעם הארטן.

זיי האבן זיך צוריקגעקערט
מיט די קעפ אראפגעכויגן,
ווי זיי וואלטן נישט דערוועגט זיך
קוקן יענעם אין די אויגן.

זענען צום הויז צוגעקומען,
צוריק אין שטוב אריינגעגאנגען,
שמיל אועקגעזעצט זיך אפרוען,
ס'האט זיי אן אומעט דורכגענומען.

ס'האט געוואלט זיך ארומנעמען,
אנרירן יעדע זאך פון שטוב.
מ'האט געפילט גוט זיך געפינען
ווי אלעס מייער איז און ליב.

די דייטשן זענען אָנגעקומען
 און אָנגעפילט האָבן די שטאַט.
 אזוי ווי גאַר אַ גרויסער אוצר
 צו זיי אַריינגעפאלן האָט.

פאַרזי, פראַנקרייך צו באַהערשן —
 זייער חלום איז געווען פון יאַרן.
 זיי האָבן זיך דערלעבט דערצו,
 מקוים איז עס איצט געוואָרן.

מיין עלטסטע שוועסטער, וואָס איז שמענדיק
 געוועזן די גומסקייט אליין,
 איז פאַרוואַנדלט איצט געוואָרן
 אין האָס און שנאה ווי אַ שטיין.

זי האָט נישט געקאַנט פאַרטראַגן,
 ווען זיי אין גאַס זענען געגאַנגען.
 ז'איז געשטאַנען ביי דעם פענצשער,
 געקוקט אויף זיי מיט שטאַרע אויגן.

מען האט מיט מי און שוועריקייט,
זי פון פענצטער צוגענומען,
ווייל מען האט זיך שטארק געשראקן —
ס'קאן נאך צו אן אומגליק קומען.

ביו איין טאג זענען די דייטשן
פאר איר פענצטער דורכגעגאנגען,
מיליטעריש שטאלץ מיט חוצפה,
מיט מוזיק און מיט געזאנגען.

ז'האט עס נישט געקאנט פארליידן,
ס'האט איר ווייטיקן פארשאפט.
ז'איז צום פענצטער צוגעלאפן
ווי נישט מיט איר אייגענער קראפט.

זי איז געווען דערשעפט פון כוח,
זיך נישט געקאנט אויף די פיס האלטן,
ז'איז נישט געווען דער זעלבער מענטש,
אינגאנצן זיך איבערגעביטן.

ז'איז צו דער ערד אַוועקגעפאלן,
נישט מער געקאנט צו זיך קומען.
מען האָט מיט גרויסער מי און שווערקייט
צו דעם בעט איר צוגענומען.

ס'איז מער קיין האַפנונג פאַר איר געווען.
זי האָט געלעבט נאָך ווינציק טעג,
נאָר מיט די אויגן זיך געזעגנט
און איז געגאַנגען איר לעצטן וועג.

ווייניק מענטשן זענען געקומען
זי באַגלייטן צוליב דער צייט,
זי באַערדיקט איז געוואָרן
פון מאַטן, ברודער גאַר נישט ווייט.

דאס שטארבן פון דער עלסטער שוועסטער
 האט פארזיגלט ביידנס לעבן,
 ווייל זיי זענען זיך צוזאמען
 שטארק געווען איבערגעגעבן.

דער שוואגער מיט דער צווייטער שוועסטער
 זענען אין שטוב ארומגעגאנגען,
 זיי האבן נישט געקאנט באגרייפן,
 וואס ס'איז די לעצטע טעג פארגאנגען.

די שטוב, וואו זיי אזוי פיל יארן
 אלע צוזאמען האבן געלעבט,
 האט זיך זיי נאר אויסגעוויזן
 דאס פון דער שוועסטער ז'איז נאך באזעלט.

די שוועסטער האט נישט געוואלט טראכטן
 די שטוב אינגאנצן צו פארלאזן ;
 עס האט זיך איר ווי אויסגעוויזן,
 זי וועט די שוועסטער איבערלאזן.

דער שוואַגער ווידער פון זיין זיים,
האַט אין איר געהאַט אַ גלויבן,
דאָס אַזוי לאַנג ווי זי וועט זיין
וועט ער מיט איר דאָרטן בלייבן.

שכנים, פריינט, ווי אויך באַקאַנטע
האַבן זיך ביי איר געבעטן.
האַבן אויסגעאַרבעט פלענער
ווי זי זאל זיך קאַנען רעטן.

זיי האַבן איר אויפגעוויזן,
איר דערציילט ווי ס'איז געפערלעך
צו פאַרבלייבן אין דער וואוינונג,
ווייל עס ווערט אַלץ מער אומטרעגלעך.

זי האַט זיך נישט געלאָזט בייגן,
נישט געוואַלט צו קיינעם הערן,
זי האַט נישט געהאַט אין זינען
וואָס עס קאָן נאָך מיט זיי ווערן.

זיי האבן ביידע דורכגעמאכט
די שוועריקייטן פון דער צייט;
מען האט אליין געהאט די האפנונג
דאס די ישועה איז נישט ווייט.

אזוי האבן זיי דערצויגן
ביו חודש מאי פערציק און פיר,
ביו איינמאל אין מיטן דער נאכט
אנגעקלאפט האט מען אין דער טיר.

די שוועסטער האט די טיר געעפנט,
פיר מערדער-אויגן האבן געקוקט.
מען האט איר ווי אויך מיין שוואגער
געהייסן גרייט זיין אויף דער מינוט.

מען האט זיי פון דארט פארנומען,
אוועקגעפירט אינמיטן דער נאכט.
ס'האט שוין אנגעהויבן טאגן,
ווען מען האט זיי ערגעץ געבראכט.

עם איז געווען דאָס לעצטע מאל,
וואָס זיי די שטוב האָבן פארלאָזן.
זיי האָבן שמיל די מיר פארמאכט,
און האָבן אַלץ איבערגעלאָזן.

דאָס איז געווען דאָס לעצטע מאל,
וואָס ז'איז די שטאַט דורכגעפאָרן.
וועלכע זי אַזוי געליבט האָט
און וואָס איז איר היים געוואָרן.

אויף מאָרגן האָט מען געבראַכט וועגענעד
און מען האָט אַלץ פון שטוב פארנומען.
אַזוי איז אָפגעווישט געוואָרן
וואָס פערציק יאָר געדויערט האָט בויען.

איך קאָן נישט מער ווי זיך פארשמעלן,
וואָס איז פון זיי דערנאָך געוואָרן.
זאָל דאָס וואָס איך האָב דאָ פארשריבן
פאַר זיי פארבלייבן אַ זכרון.

3

AMERICAN RED CROSS Washington, D. C.

Form 1616
Rev. Sept. 19

International Red Cross Committee
Geneva, Switzerland

CIVILIAN MESSAGE FORM

RECEIVED BY
MAIL SERVICE
HAWAII
MAY 15 1944

RECEIVED
MAY 10 1944

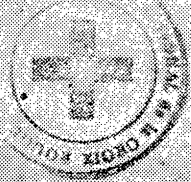
Sender

Name Schwartz, Nissen
 Street 119 Prospect Park West
 City Brooklyn 15 State New York
 Citizen of U. S. A.
 Relationship to person sought Brother-in-law
 Chapter Brooklyn Date May 10, 1944

Message

(Words of personal or family character; not more than 25 words)

Dear Family: I have written before and am anxious for news of all. I am well and hope the same of you all. Love from us all.

Reported par les Allemands

18286

Addressee

Identifying Data

~~Name Jammal, Eizen
 Address 65 Boulevard Saint Germain
Paris 5 - Seine
 Country France~~

Birthplace and date of birth } Poland
1884
 Citizen of } France

Reply on the reverse side

Réponse au verso 10 OCT 1944

76497

LE SERVICE SOCIAL D'AIDE AUX ÉMIGRANTS

391, Rue de Vaugirard, PARIS - XV

Par LE PRÉSIDIUM DES DEUTSCHEN ROTEN KREUZES

AU COMITÉ INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE DE GENEVE

DEMANDEUR — ANFRAGESTELLER — ENQUIRER

Nom - Name

Barack

Prénom - Christian name - Vorname

Efforth

Rue - Street - Strasse

65 Blvd. St Germain

Localité - Locality - Ortschaft

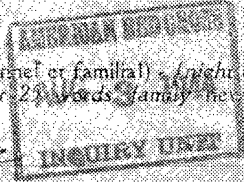
a Paris ve

Département - County - Provinz

Pays - Country - Land

Message à transmettre — Mitteilung — Message

(25 mots au maximum, nouvelles de caractère strictement personnel et familial) - (nicht über 25 Worte, nur persönliche Familiennachrichten) - (not over 25 words, family news of strictly personal character).

Mon Cher Frère

J'ai santé toujours bonne, écris
aussi souvent que possible. L'espoir
de te revoir nous donne du courage
Affectionnement bon

Date - Datum 25 Février 1944

DESTINATAIRE — EMPFÄNGER — ADDRESSEE

Nom - Name

Mr. Schwartz c/o Mrs. Schlegel

Prénom - Christian name - Vorname

Nissen

Rue - Street - Strasse

425-14 Street

Localité - Locality - Ortschaft

Brooklyn

Province - County - Provinz

Pays - Country - Land

U.S.A.

28 AVR 1944

ANTWORT UMSEITIG.
Bitte sehr deutlich schreiben.

RÉPONSE AU VERSO.
Prière d'écrire très lisiblement.

REPLY OVERLEAF.
Please write very clearly.

צווייטער בריח פון מיינ שוועסטער אין פאריז,

באקומען דורך רויטןקרייץ אין 1944.

REPLY—REPOSNE

Message to be sent to Inquirer—Message à renvoyer au demandeur

(not more than 25 words, family news of strictly personal character.)
(25 mots au maximum, nouvelles de caractère strictement personnel et familial.)

Cher Frère

Reçu ton message. Heureux
de te savoir bien portant.
Pauline était malade elle va
bien à présent affectueux
baisers

Date — Date

Paris le 14 Janvier 1943

Signature

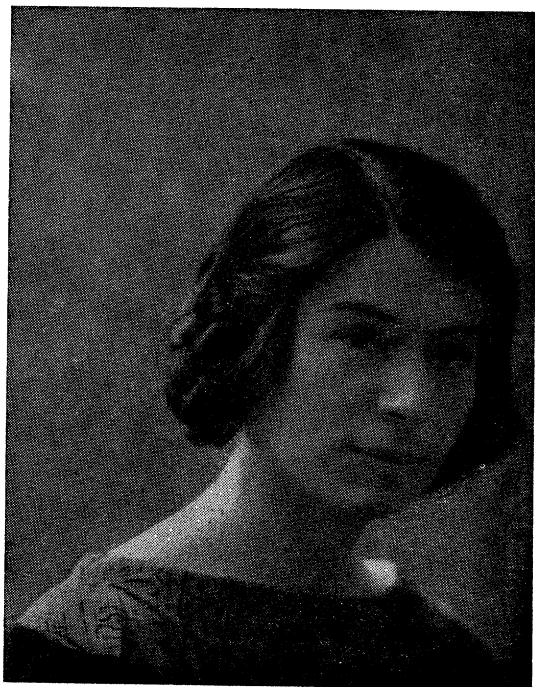
S. Janiak 65 Bd St Germain

Please write very legibly

Prière d'écrire très lisiblement

ערשטער בריוו פון מיין שוועסטער אין פאריז,
באקומען דורכן רויטן-קרייץ אין 1943.

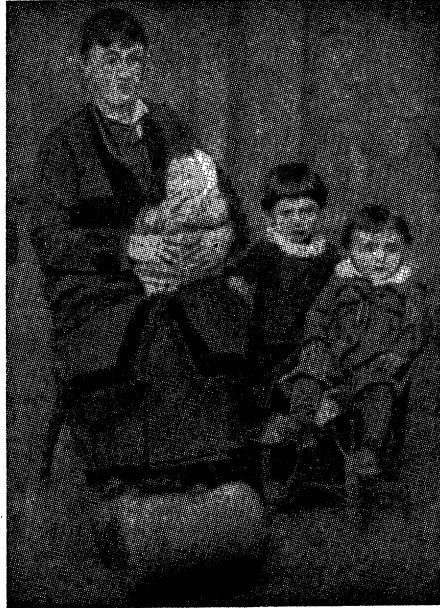
מיין יונגערע שוועסטער, מייטע, אומגעבראכט דורך די דייטשן.

מײן עלטסטער ברודער בנימין אין דער פראַנצויזישער אַרמײ.
געפאלן אינעם ערשטן וועלט־קריג.

מיין עלטסטע שוועסטער חיה פערל, מיט איר מאן.
אומגעבראכט דורך די דייטשן.

מײן מאַמע מיט די עלטערע דרײ קינדער, בעת מײן פּאָטער האָט
פּאַרבראַכט אין אַמעריקע, מיט איבער 70 יאָר צוריק.

